

ПРИЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗЕЦ ЗА ПРОГРАМИТЕ ПО INTERREG

CCI	2021TC16PCB007
Заглавие	Програма за ТГС INTERREG-ИПП България - Сърбия 2021- 2027
Версия	1.0.
Първа година	2021 г.
Последна година	2027 г.
Допустими от	
Допустими до	
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решението за изменение на програмата	
Дата на влизане в сила на решението за изменение на програмата	
Региони по NUTS в рамките на програмата	Република България – 6 области на ниво NUTS III: Видин, Монтана, Враца, София, Перник, Кюстендил Република Сърбия – 7 окръзи на ниво NUTS III: Борски, Зайчарски, Пиротски, Нишки, Топлички, Ябланички, Пчински
Направление	А

1. Съвместна програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмен район (не се изисква за програми по направление В на Interreg)

Програмният регион на програмата за трансгранично сътрудничество (ТГС) България – Сърбия в разположен в Югоизточна Европа и обхваща 13 региона на ниво NUTS III или еквивалентни на тях, а именно: 6 области от българска страна – Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил и равностойните на тях 7 окръга на от сръбска страна – Бор, Зайчар, Нишава, Топлица, Пирот, Ябланица и Пчиня.

Дължината на границата между България и Сърбия е 341 км, 315 от която сухопътна граница (включително пет гранично-пропускватени пункта Брегово – Мокрание, Кула – Връшка чука, Калотина – Градина, Стрезимировци и Олтоманци – Рибарци) и съответно 26 км по река Тимок. Общата площ на трансграничния район е 43 963 км². В България то представлява 20,56% от цялата територия на страната, докато в Сърбия представлява 12,09%.

Общото население на района, който обхваща Програмата е 14,13% от общото население на двете държави със средна гъстота на населението от 45,67 жители на кв.км.

Селищната структура се характеризира с малки по размер населени места и ограничен брой по-големи градове като Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил (от българската страна) и Пирот, Ниш и Димитровград (от сръбска страна).

Граничните планини Осогово и Влахина както и части от няколко други планини: Стара планина, Рила, Верила, Конявска и Земенска (от българска страна) и Стара планина, Дели Йован, Ртандж и Озрен (от сръбска страна) също се намират в трансграничния район.

Програмният регион е богат на водни ресурси: реки, р. Дунав, която граничи с региона на север е природен ресурс със силен потенциал за региона, р. Нишава, р. Тимок, р. Ерма, р. Струма, р. Искър, р. Огоста и р. Лом; езера (Огоста и Власина, множество по-малки езера допълват богатите водни ресурси на региона).

Климатът е разнообразен – от умереноконтинентален, преходно-континентален до планински. Трансграничния район притежава богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

1.2. Съвместна програмна стратегия: Обобщение на основните общи предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториалните различия и неравенства, съвместните инвестиционни потребности и взаимното допълване и полезните взаимодействия с други програми и инструменти за финансиране, извлечените поуки от опита в миналото и макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато програмният район в своята цялост или частично попада в обхвата на една или няколко стратегии¹.

¹ Текстът по-долу е структуриран по начин, който предоставя основано на доказателства обобщение на най-новите социално-икономически предизвикателства, неуспехи в развитието и икономически двигатели на областта на ТГС с цел дефиниране на стратегията на програмата за сътрудничество. Резюмето обаче се сблъсква с ограничението на данните поради липсата на сравними и еквивалентни данни по NUTS 3 в двете страни. Актуалността и източниците на данни разкриват друг методологичен проблем. Често се случва, когато важни индикатори да не присъстват равномерно и в двете територии. Когато настъпи цялото това ограничение, вместо това се използват данни от горната пространствена скала

1. ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ТЕРИТОРИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ

Многоаспектните фактори се сблъскват и оформят специфичния контекст на трансграничното сътрудничество по външните граници на Европейския съюз (ЕС). Поставянето на заден план разделителните линии по външните граници на ЕС, не е възможно поради особености могат да бъдат проследени във всяка област на политиката и институционална среда. От една страна това е причина за трайното отрицателно въздействие на историческото отделяне на двете съседни държави в трансграничния район, което продължава да надхвърля благосъстоянието на региона. Като друга причина могат да се определят различните институционални управленски структури в двете държави, които често се отразяват на съвместни и интегрирани действия и решения. Едновременното прилагане на политиките на ЕС за разширяване и сближаване често са в конфликт, защото освен стремежа към постигане на общите цели се очаква и постигане на индивидуални такива. Всичко това е само малка част от предварителните условия, които определят различни стратегически акценти и подходи за изпълнение в програмите по Interreg за външните и вътрешните граници. Докаго повечето вътрешни програми на ЕС предоставят подкрепа за решения на глобалните предизвикателства, трансграничните райони, подкрепени чрез Инструмента за предприсъединителна помощ все още са изправени пред необходимостта от догонващо социално-икономическото развитие. Поради това основното съвместно предизвикателство на трансграничния район за периода 2021—2027 г. е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по-напреднал курс на развитие, макар и същевременно да е изправен пред постоянни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и предприемачество, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна бизнес среда. Може да се очертае следният модел на териториално отклонение в трансграничния район: тенденция за по-високи резултати по отношение „ефективност“ (Брутен вътрешен продукт и Брутна добавена стойност), но по-ниски резултати по отношение на основното измерение (инфраструктура, здравеопазване и образование), иновации (цифрова готовност и динамика на бизнеса) и опазването на околната среда (разнообразни източници на всички форми на замърсяване, ограничен капацитет за гражданска защита срещу природни бедствия). Когато тези икономически различия се осъществяват в слаб трансграничен институционален контекст и при липсата на практики без въглеродни емисии, перспективите за териториално сближаване в съответствие с целите на ЕС (Териториален дневен ред 2030; Зелена сделка) са изправени пред допълнителни предизвикателства. Извършеният териториален анализ за целите на програмирането и актуализираната му версия дават възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на различията и движещите сили за развитие:

(NUTS 2-1, национално ниво), като се отчита съпоставимост (по отношение на източника, измерване и навременност), реципрочност и уместност в контекста на ТГС, за да се улови по-добре териториалното измерение на секторните политики на всички нива на управление, чиято необходимост е подчертана в Териториалната програма 2030. Има още един методологически проблем - поради големия брой административни единици (общо 13), които оформят програмната област и за да текстът да бъде възможно най-кратък и в същото време информативен, използваните количествени данни се осредняват по територия, напр. българска част от зоната на ТГС (средно) / сръбска част от зоната на ТГС (средно). Когато наблюдаваните тенденции варират значително в различните области, вътрешнорегионалните различия се представят по област вместо да се осредняват.

1.1. Отрицателна демографска тенденция

Програмният район е слабо населен, като гъстотата на населението е под средната на национално ниво за съответната държава. Като цяло трансграничният район се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението, отрицателна нетна миграция и висок дял на населението на възраст 65 години и повече, както следва (по данни от 2019 г.):

Българската част на трансграничния район (средна стойност): Естествен прираст на населението (-1720), нетна миграция (-602), 65 години и повече (26%);

Сръбската част на трансграничния район (средна стойност): Естествен прираст на населението (-1217), нетна миграция (-364), 65 години и повече (23%)

Демографските данни в програмния район не се различават значително от други идентични територии на ЕС, но за разлика от тях в трансграничния район липсват стимули и мерки за противодействие на неблагоприятните последици от отрицателната демографска тенденция. Подобряването на възможностите за работа, включително мерки на „сребърната икономика“, по-добра бизнес среда и по-добро качество на услугите от общ интерес, могат да допринесат за половината от работата, като ограничат миграцията, увеличат раждаемостта и генерират по-високи регионални доходи. Както е видно от следващия раздел, ниските равнища на доходите и неравенствата продължават да затрудняват икономическото развитие на трансграничния район.

1.2 Бедност и вътрешнорегионални неравенства в доходите

Данните на Евростат² показват, че трансграничния район попада в групата на региони с втория най-висок процент на риск от бедност и социално изключване. Почти една четвърт от общото население (България – 32,8%, Сърбия — 31,7%) и поне половината от безработните (България – 58,7%, Сърбия — 47,5%) са били считани за изложени на риск от бедност през 2019 г. България е на трето място сред пенсионерите (24 %) в ЕС-27, изложени на риск от бедност през 2019 г., докато реципрочните данни за Сърбия поставят страната в по-добро положение (14,9%), което е под средното за ЕС-28 (2013—2020 г.) (15,5%). Следва да се отбележи, че почти една трета от населението на програмния район е съсредоточено в 8-ия най-беден регион на ниво NUTS 2 на ЕС за 2019 г. – Северозападния регион на България. В индекса за регионална конкурентоспособност за 2019 г. регионът отчита отрицателни резултати по всички наблюдавани показатели, с изключение на макроикономическата стабилност.

Що се отнася до неравенствата в доходите, показателят на Евростат „квинтилно съотношение на доходите“³ показва противоположни процеси, които преминават и в двете държави, но техните индивидуални резултати са под средните за ЕС:

ЕС-28 (2013—2020 г.): 5.22 (2015 г.); 5.09 (2019 г.);

България: 7.11 (2015 г.); 8.10 (2019 г.);

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_statistics_at_regional_level#Poverty_and_deprivation

³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di11/default/table?lang=en

Сърбия: 10.70 (2015 г.); 6.46 (2019 г)

Условията за изравняване на доходите в Сърбия са подобрени, докато в България се наблюдава обратна тенденция. Връзката между застаряването на населението и неравенството в доходите е очевидна, особено в територии с висок процент пенсионери, изложени на риск от бедност (България). Един от подходите за решаване на този въпрос е да се предложат икономически стимули за по-активно включване на възрастните хора в социалния, гражданския и икономическия живот. От по-обща гледна точка обаче изкореняването на бедността представлява сложно предизвикателство. Освен глада и недохранването, проявите му включват ограничен достъп до образование и други основни услуги, социална дискриминация и изключване, както и липса на участие в процеса на вземане на решения. Различните социални групи понасят непропорционалната тежест на бедността и разпределението на доходите. Поради всички тези аспекти се изисква интегриран, многосекторен и равномерен подход за справяне с първопричините за бедността, обезпечаване на основни потребности за всички и гарантиране, че бедните имат достъп до производствени ресурси, включително образование и обучение, така че да се постигне устойчиво препитание и качествен живот.

1.3 Разлики в образователните резултати и резултатите в областта на заетостта

Сръбската част от програмния район е оборудвана с повече учебни заведения като процент от общия брой в страната. По-големият брой институции за формално образование в сръбската част на трансграничния район се определя и по-голямото население на страната. Въпреки това, при съпоставянето на данни се оказва, че сръбското население в програмния район има по-добър достъп до услуги за формално образование, отколкото българското население от другата страна на границата. Това е особено важно, когато става въпрос за оценката на съотношението ученици/преподаватели в началното и средното образование – на сръбска територия – 8,3, докато еквивалентните данни за българската част на района са 11.3. Подобно съотношение няма оптимален брой за това съотношение, но по-ниското съотношение показва по-положителен и по-индивидуализиран подход към преподаването.

Делът на завършилите начално и средно образование в трансграничния район по Програмата е малко над или много близък до средната национална стойност за съответната държава. Процентът на преждевременно напускащите училище намалява всяка година. Резултатите на Сърбия са над средните за България и за ЕС по показателя на Евростат „Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)“, както следва:

ЕС-28 (2013—2020 г.): 11.2 (2014 г.); 10.3 (2019 г);

България: 12.9 (2014 г.); 13.9 (2019 г.);

Сърбия: 8.4 (2014 г.); 6.6 (2019 г.)

България не покрива целевия показател „Образование и обучение 2020“ (стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението) от 10 % дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, докато Сърбия не само изпълнява целта на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, но и бележи подобрене на този ключов за икономическото благосъстояние показател.

И в двете държави учебните програми на средното образование не са достатъчно гъвкави към текущо актуализиране спрямо бързото технологично развитие, а възможностите за тяхното адаптиране са ограничени до тези на избираеми часове и извънкласни дейности. Това съображение е важно, когато трябва да се въведат териториални мерки за преодоляване на определени слабости в образованието.

По отношение на висшето образование, България и Сърбия отчитат сходни посоки на изпълнение, измерени с показателя на Евростат „Разпределение на завършилите висше образование по широка сфера на образованието“, но въпреки това изглежда, че основните различия предполагат разнообразна икономическа специализация между двете държави, като в Сърбия доминира производството, а в България - сферата на услугите. Данните за 2018 г. показват, че най-голям дял от завършилите висше образование в двете държави са от сферата на бизнес администрацията и правото (България – 31,8%, Сърбия – 23,1%), следвана от 13,1% от завършилите социални науки и 12,4% в областта на инженерството/производството (България). В Сърбия се наблюдава обратното разпределение на завършилите – 17,3% в областта на инженерството/производството и 10,3% в социалните науки. Тези данни могат да се разглеждат, както като показател за бъдещата секторна специализация, така и като отражение на настоящите нужди на пазара на труда.

Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения показват, че и двете държави трябва да инвестират повече и по-добре в уменията на своята настояща и бъдеща работна сила. Нуждата от повишаване на квалификацията и преквалификация на възрастното население е голяма, но степента на участие в ученето за възрастни е слаба. Предприети са стъпки за повишаване на съответствието на професионалното образование и обучение (ПОО) с пазара на труда и в двете държави.

Като цяло България и Сърбия имат умерени резултати в областта на образованието за възрастни. Показателят за участието на възрастните в обучение за 2019 г., поддържан от Евростат, поставя България (2%) и Сърбия (4,3%) в долната част на европейската класификация (ЕС28: 11.3%).

Друг стандартизиран инструмент за оценяване, който се използва широко за оценка на постиженията в образованието, е оценката на Програма за международно оценяване на учениците (PISA)⁴. Изданието за 2018 г. на теста PISA показва, че резултатите на учениците в двете държави са по-ниски от средните за Организацията за икономическо сътрудничество и развитие по четене, математика и природни науки.

Показатели за заетостта в района на трансграничното сътрудничество, 2019 г.

Като цяло, пазарът на труда в граничния район се характеризира с ниско равнище на заетост сред населението, големи разлики в заплащането (минимални и максимални заплати на България, присъстващи в българската част на региона) и ниска мобилност на работната сила.

⁴ <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-snapshots.htm>

България: (2019 г.): Коефициент на заетост (73.2), Коефициент на безработица (4.3)

Българската част на трансграничния район (2019 г.): Коефициент на заетост (70.1), Коефициент на безработица (8.9)

Сърбия: (2019 г.): Коефициент на заетост (49.0), Коефициент на безработица (10.4)

Сръбската част на трансграничния район (2019 г.): Коефициент на заетост (47.7), Коефициент на безработица (13.2)

Що се отнася до заетостта, от българска страна, само София-област има резултати над средните за страната, докато от сръбска страна само процентът на заетост в Нишки окръг е равен на националния показател.

Налице е малка разлика от около 4% в средния *коефициент на безработица* в двете държави, но положението от двете страни на границата се влошава сходно поради силни вътрешнорегионални различия. Докато в сръбските окръзи на ниво NUTS III, коефициента на безработица е над или близко до средното за страната, стойностите за българските области са доста различни – например процентът във Видин е почти 4 пъти по-висок от средния за страната, докато за София е почти 5 пъти под средното равнище. Въпреки високото равнище на безработица в Сърбия размер ѝ продължава да намалява от 2014 г. насам, докато коефициента на заетост запазва относително стабилна стойност през същия период от време.

Предизвикателство и за двете държави е необходимостта от преодоляване на високия процент на незаети с работа, учене или обучение млади хора (NEET) (млади хора, които се намират извън системите на заетост, образование или обучение). Данните по-долу са за 2019 г.

ЕС-28 (2013—2020 г.): 13.6%;

България: 17,5%

Сърбия: 19,9%

Липсата на равни възможности за заетост за младите хора в трансграничния район поражда опасения, че регионалните, икономически различия могат да продължат да се задълбочават, като едно цяло поколение от млади хора се изключи от пазара на труда в трансграничния регион през следващите години. Това поражда необходимостта от институционални и бизнес усилия за разработване на привлекателни работни условия, особено на етапа на преход от образованието към пазара на труда.

1.4 Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване

Здравните предизвикателства в трансграничния район са свързани главно със: (1) неравенства в предлагането на здравни услуги в градските и селските райони; (2) качеството на здравните услуги, (3) недостиг на медицински специалисти, (4) висок относителен дял на индивидуалните здравни разходи. Отдалечеността на някои малки общини от градските агломерации от гледна точка на предоставянето на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, бърза и спешна) продължава да бъде сериозно предизвикателство в областта на здравеопазването в трансграничния район. Очакваните решения за електронно здравеопазване в рамките на системата носи значителен потенциал за повишаване на

ефективността ѝ, но е налице изоставане по отношение на електронното здравеопазване и на двете държави в сравнение с ЕС.

1.5 Различия в конкурентоспособността и бизнес средата

В изданието за 2018—2019 г. на Световния индекс за конкурентоспособност (GCI) България се нарежда на 49-то място от 141-те анализирани държави, като бележи напредък от 51-во място в предишното издание, докато Сърбия е на 72-ро място в световен мащаб, което е спад със 7 места спрямо предходното издание. Данните от изданието от 2019 г. показват, че България постига по-добри резултати по отношение на макроикономическата стабилност, условията на пазара на труда, финансовата система и показателите за иновационната екосистема. В същото време цифрите за следните стълбове показват необходимост от подобрене: инфраструктура, здравеопазване, продуктови пазари и бизнес динамика. Резултатите на Сърбия са смесени, като в някои измерения се наблюдава значителен напредък, а в други се наблюдава спад в позициите. Сърбия отбелязва напредък най-вече в областта на здравеопазването, макроикономическата стабилност и инфраструктурата, но същевременно са необходими повече догонващи усилия в областта на иновациите, размера на пазара, институциите и внедряването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ). Един от най-често срещаните проблеми при извършването на търговска дейност в Сърбия е липсата на налично, достъпно и разнообразно финансиране. Ограниченият достъп до финансиране засяга по-голямата част от малки и средни предприятия (МСП), както тези, които извършват дейности на вътрешния пазар, така и износителите.

Бизнес средата в двете държави има ясно отчетлива двойна структура. В едната крайност съществуват няколко големи модерни, капиталоемки, базирана на ресурси, зависими от вноса и ориентирани към монтаж предприятия, докато в другата крайност има малки и микропредприятия, които използват много прости и традиционни технологии и обслужват ограничен местен пазар. Следователно важен бъдещ курс на действие, който изисква широко внимание в трансграничния район, е необходимостта местните икономически оператори да предприемат технологична трансформация, като се насърчи постепенното преминаване от нискотехнологично към средно- и високотехнологично производство на продукти, което изисква широко използване на нови технологии и решения.

Броят на предприятията и общият оборот на всяка област от трансграничния район се увеличава всяка година, с изключение на Видин, чиято икономическа дейност се е свила през последните години. В програмния район преобладават активните предприятия в сектора на услугите, следвани от предприятията в промишлеността и строителството. Тази регионална специализация в сектора на услугите предоставя значителни възможности за интегриране на местните предприятия в регионалните и международните вериги за създаване на стойност, както и има голям потенциал за развитието на трансгранични регионални вериги в това отношение, но в същото време задълбочава регионалната разлика в доходите – очертават се неравенствата в доходите между северната и южната част на цялата трансгранична зона.

1.6 Различия в постиженията в областта на цифровите технологии и иновациите

От създаването на индекс за цифровата икономика и общество (DESI)⁵, България е класирана на последно място във всяко издание на индекса по всички свои показатели – свързаност, цифрови умения, използване на интернет услуги, интегриране на цифровите технологии и цифрови обществени услуги. Въпреки че общият ѝ резултат е нараснал до 36,4, въз основа на данните, получени преди пандемията сега България се нарежда на по-задно място. Това е така, тъй като държавата не е постигнала особено добри резултати по някои показатели на DESI, докато партньорите ѝ от ЕС са подобрили представянето си по отношение на определени показатели. Що се отнася до цифровото общество, в шестте икономики от Западните Балкани, Сърбия също е с нисък резултат (3 от 5) в Перспективите за конкурентоспособността на ОИСП (2021 г.).

В Европейския сравнителен доклад за иновациите за 2021 г. България и Сърбия⁶ се оценяват като иноватори. На регионално равнище Югозападният район на България (вкл. областите София, Перник и Кюстендил) се оценява като умерен иноватор. Въпреки това и в двете държави липсва привлекателна система за научни изследвания и сътрудничество и координация между академичните среди, частния сектор и правителството, което води до недостатъчно развитие на техните рамки за иновационна спирала.

По отношение на предприемачеството не бяха намерени представителни данни за Сърбия. По отношение на броя на заетите лица, резултатите на България са далеч под средните за ЕС, като страната е с най-ниски резултати от всички държави членки.

Информационните листове за Акът за малкия бизнес (SBA) за 2019 г. за България и Сърбия предоставят интересни сравнителни възможности за действие на МСП в двете държави. По отношение на стълба „умения и иновации“ се наблюдават следните различия: Сърбия е в съответствие със средната стойност за ЕС по 4 от 7 показателя за иновации, а по два показателя дори я надминава: „% на МСП, които продават онлайн“ и „% на заетите лица, които притежават умения в областта на ИКТ“. България е под средната стойност за ЕС по 6 показателя, а постига по-добри резултати само по отношение на „% на заетите лица, които имат умения в областта на ИКТ“. Изглежда, че и двете държави разполагат с добре подготвена работна сила (ИКТ умения на служителите), за да поемат по-цифровизиран курс на развитие, но Сърбия е по-напреднала в тази посока.

Една от най-важните предпоставки за изпълнението на политиките и практиките за цифрова трансформация са използването и свързването към интернет. И двете държави имат почти еднакви резултати по отношение на използването на интернет и дял на домакинствата с достъп до интернет у дома. Разпространението на мобилния широкополосов достъп се увеличава и в България и Сърбия. В публикацията на Глобална система за мобилни комуникации (GSMA) от 2019 г. относно „Състоянието на свързаността в мобилния интернет“ и двете държави са поставени в групата на напредналите държави.

1.7 Слабо развита туристическа инфраструктура

⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-economy-and-society-index-desi>

⁶ https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/performance-review_en

Разнообразието от природни и културни ценности в програмния район е ключова предпоставка за определяне на целево-ориентирано туристическо предлагане. Въпреки това наблюденията показват недостиг на трансгранични конкурентни туристически продукти през цялата година.

България е разделена на девет туристически региона, което улеснява разработването на регионални туристически продукти и подкрепя осъществяването на регионален маркетинг и реклама. Районите на Програмата от българска страна попадат в 5 от туристически региона: Дунав (речен круизен туризъм, екотуризм), Стара планина (планински пешеходен и рекреативен туризъм), Розова долина (здравен, спа и културен туризъм), София (корпоративен и културен туризъм) и Рила – Пирин (планински, ски, религиозен, спа и уелнес туризъм). Сръбската част на трансграничния район също предлага голямо разнообразие от туристически услуги: културен туризъм (Гъмзиград, Ниш, Неготин, Пирот), балнео туризъм (Звоначка баня, Вранска баня, Нишка баня), както и всички различни форми на планински туризъм (Стара планина и планините Сува, Озрен и Ртан). Въпреки това туризмът е една от слабо развитите икономически възможности за Южна и Източна Сърбия и за цялата страна.

От двете страни на границата се наблюдават противоположни тенденции в промяната на броя на обектите за настаняване от 2016 г. насам. Броят на обектите за настаняване във всичките шестте области от българската страна на трансграничния район е намалял през 2016 г. и 2018 г., с изключение само на област Кюстендил, където през 2018 г. е регистрирано увеличение от 7,35 % в сравнение с предходните години. В сръбската част от трансграничния район броят на обектите за настаняване е по-скоро стабилен за същия период от време с две изключения: Ниш отчита леко увеличение, а капацитетът за настаняване на Зайчар намалява. В по-слабо развитите райони с намаляващ брой на обектите за настаняване (Видин, Монтана, Зайчар) се наблюдава все по-голям брой легла, което предполага възприемането на мерки за ефективност. Налице е положителна тенденция към увеличаване на броя на леглата (намаляване на броя на туристите) в сръбската част на програмния район и обратна тенденция към намаляване на броя на леглата (увеличаване на броя на туристите) в българската част. Тези противоречия доказват, че наличието на по-голям капацитет за настаняване, не обуславя автоматично по-голямата привлекателност на туризма, т.е. няма пряка връзка между броя на леглата (три пъти по-висок в сръбската част) и броя туристи (три пъти повече в българската част). Следва да се отбележи обаче, че важен фактор за най-големият брой туристи от българската страна на трансграничния район е близостта до София, столицата на България.

Безспорно, броят на туристите е най-важният показател, показващ степента на туристическата привлекателност. София и Кюстендил (България) са най-посещаваните в трансграничния район, следвани от Зайчар и Ниш (Сърбия), които заедно представляват 60 % от общия брой туристи в сръбската част на трансграничния район. Най-слабо привлекателните региони са Пирот, Пчиня, Топлица, Ябланица (Сърбия), Перник (промишлен център без туристически атракции) и Видин (отдалечени от туристическите горещи точки въпреки местоположението си по река Дунав, с недостатъчно развита транспортна свързаност и ниско качество на пътната система).

Туристическата привлекателност на трансграничния район се определя главно от богатото разнообразие от исторически и културни ценности, национални паркове и забележителности, както и от ресурсите на балнео туризъм. В района на програмата има два културни обекта или

природни обекти от световното културно наследство на ЮНЕСКО – дворец Галериус, Гъмзиград-Ромулиана, в Сърбия и манастир Рила в България. Предварителният списък на световното културно наследство на ЮНЕСКО включва 16 материални недвижими обекта в България и 12 в Сърбия, сред които една културно-историческа забележителност, която се намира в програмния район – границите на Римската империя – Дунавските лимеси в България и границите на Римската империя (за Сърбия). Всички те представляват ключова предпоставка за разработването на интегрирани туристически продукти, но въпреки предоставената досега широка подкрепа от Interreg за индивидуални туристически проекти, не е постигнат устойчив интегриран и трансграничен туристически ефект (напр. целогодишни туристически продукти за трансгранично сътрудничество, които включват посещения на различни обекти в програмния район). Въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона „разпознава“ непреодолими слабости, като: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от туристически дружества, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културно-историческото наследство.

1.8 Липса на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с природни бедствия и загуба на биологично разнообразие

Въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статuti на закрила, в трансграничния район все още не е изградена връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на екосистемни услуги. Разнообразието на повърхността, климата, екологичните, хидроложките и педоложки характеристики (почвите в естествената им среда) на програмния район показва значителни гео- и биологично разнообразие. В резултат на изменението на климата, релефа и изкопаването на почвата, трансграничния район се характеризира с много разнообразна флора и фауна. Въпреки това, поради обширното минно и друго промишлено производство с отрицателно въздействие върху околната среда, както и предвид всички отрицателни последици от изменението на климата, районът на трансгранично сътрудничество е изложен на висок риск от природни бедствия. Най-големите замърсители на околната среда в програмния район са: минно-топилния басейн Бор, промишлените комплекси в Кладово и Неготин, въгледобивът и тежката промишленост в Перник. Друг основен замърсител на въздуха в района е използването на твърди горива за битово отопление през зимния сезон. Освен това по-голямата част от отпадъчните води, генерирани в региона, се вливат директно в реките и причиняват щети и значителни екологични проблеми. Ерозията на почвата е призната и като един от основните процеси на деградация на почвите в трансграничния район.

По-голямата част от трансграничния район се характеризира с планински и алпийски терен, с изключение на малък вълнообразен и хълмист терен в северната част и ивица в района, където преминава основният път от София до Белград. Южната част на трансграничния район е изправена пред по-големи рискове от суши, пожари и свлачища, докато северната част на района е изправена пред по-голям риск от наводнения в равнините. През последните години природните бедствия като суши, наводнения, горски пожари и свлачища стават все по-чести в програмния район поради комбинация от фактори като изменението на климата и индустриализацията. Това ще има отрицателно въздействие върху всички сектори на икономиката, човешкото здраве, екосистемите и биологичното разнообразие.

Тъй като екологичната инфраструктура в трансграничния район като цяло се оценява като недостатъчно развита, липсата на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с различни предизвикателства, свързани с околната среда, отслабва усилията за справяне с проблемите, свързани с изменението на климата. Различни анализи, оценки и сценарии на национални и международни институции и експерти поставят България и Сърбия сред държавите с по-висок риск от изменение на климата.

Целостта на почти всички естествени екосистеми в трансграничния район понастоящем е застрашена, отчасти поради текущите климатични промени, но също и поради антропогенния натиск, водещ до влошаване на състоянието на местообитанията и нарастваща заплаха от горски пожари. Загубата на биологично разнообразие продължава, а популациите на няколко редки вида продължават да намаляват размера си. Прилаганите понастоящем подходи и стратегии за управление не осигуряват ефективно опазване на биологичното разнообразие. Настоящата национална мрежа от защитени зони, която попада в трансграничния район, не гарантира екологична непрекъснатост и свързаност, тъй като все още липсва връзка между екологични коридори. Интегрирането на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с природни бедствия включва всички органи на местно, регионално и национално равнище, частния сектор, организациите на гражданското общество и гражданите за колективно справяне с природни бедствия чрез: (1) развиване на институционален капацитет чрез изграждане на експертен опит, база от знания, наблюдение и докладване; (2) повишаване на осведомеността: подобряване на образованието, участие на обществото в хуманитарни действия и действия за адаптиране към климата и 3) изграждане на устойчивост чрез укрепване на инфраструктурата, защита на природния и човешкия капитал.

1.9 Ограничена готовност за „зелен“ преход

Икономиките на България и Сърбия са с висока енергийна интензивност. И в двете държави основният енергиен източник са въглищата. В Сърбия тя доставя приблизително 50 % от общата енергия, докато в България нейният дял възлиза на 25 %.

Енергийният сектор в Сърбия остава до голяма степен неефективен и силно замърсяващ⁷. Сърбия е поела ангажименти за увеличаване на дела на енергията от възобновяеми източници съгласно Договора за създаване на Енергийна общност до 27 % през 2020 г. През 2017 г. тя е управлявала 24,5 % енергия от възобновяеми източници – предимно дървесина, използвана за отопление на помещения. През 2019 г. няколко вятърни централи бяха включени, като се очаква тенденция да продължи през 2020 г., но това няма да бъде достатъчно за постигане на целта. По отношение на стремежа за намаляване на емисиите с 80—95 % до 2050 г., в съответствие с политиката на ЕС сръбското правителство и националната енергийна система EPS (Elektroprivreda Srbije – Електроенергийна промишленост на Сърбия) планират да останат свързани към въглеродно интензивна енергийна система, най-вече чрез изграждането на електроцентрала с лигнитни въглища Kostolac B3 с мощност 350 MW и възобновяване на отдавна „спящ“ проект Kolubara B. Тъй като традиционните форми на производство в Сърбия не се оказват устойчиви на изменението на климата, е необходимо да се направи повече, за да се диверсифицира енергиен микс и да се подобри енергийната ефективност. През януари 2020 г. страната прие свой национален план за намаляване на емисиите. Вече е постигнат един

⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf

положителен резултат в тази насока: енергийната интензивност на икономиката (кг нефтен еквивалент на 1000 евро БВП по постоянни цени за 2010 г.) е намаляла от 543,2 през 2007 г. на 424,3 през 2018 г. Аналогично, брутното вътрешно потребление на енергия също отбелязва лек спад от 6 % от 2007 г. до 2018 г.⁸

В Сърбия процентът на рециклиране на битовите отпадъци в Сърбия е най-ниският в Европа – 0,3 % през 2018 г. Страната трябва да удвои усилията си, за да затвори своите депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията, и да инвестира в намаляването, разделянето и рециклирането на отпадъците.

България продължава да е най-енергоемката икономика и икономиката с най-големи емисии на парникови газове в ЕС, далеч пред останалите. През 2017 г. България се е нуждаела от 3,8 пъти повече енергия и е отделила 4,4 пъти повече въглеродни емисии за единица БВП, отколкото средната стойност за целия ЕС. Страната обаче все още е на път да постигне своите цели по отношение на емисиите на парникови газове и енергията от възобновяеми източници. Тя не напредва към индикативните цели за енергийна ефективност, а разликата между настоящите и целевите равнища на потребление на енергия става все по-голяма.

Въпреки че в България са предприети политически действия за насърчаване на екологичния преход, страната продължава да изостава от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика. Мащабът на производителността на ресурсите в Сърбия също е далеч под средния за ЕС-28. И в двете държави липсва стратегия за кръгова икономика⁹. Поради това е отправен спешен призив към двете държави да се справят с предизвикателството, като насърчават и подкрепят по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните с нея производствени практики.

1.10 Неизползван потенциал за регионална свързаност

Въпреки стратегическото си местоположение, с оглед на настоящите и бъдещите международни транспортни потоци, трансграничният район понастоящем не е в състояние да се възползва напълно от този актив. През нейната територия преминават два от коридорите на основната мрежа TEN-T с разширения към трети държави: Коридор Рейн-Дунав и Ориент/Източно-средиземноморски коридор.

Друг важен общоевропейски коридор (Лондон-Будапеща-Белград-София-Пловдив-Истанбул-Калкута), който е най-късият път и свързва Западна Европа, Близкия и Средния изток, също пресича трансграничния район. Реконструкцията на 48-километровия път на тази европейска автомагистрала свързва ГКПП Калотина със столицата на България, София. Сърбия вече е изградила своя участък до българската граница – разширението на магистралата Белград-Ниш. С изпълнението на целия проект за трансгранична автомагистрала се очаква времето за пътуване между София и Белград да бъде намалено на три часа.

Освен този съвместен проект за изграждане на магистрала, не са осъществени други значителни подобрения на транспортната инфраструктура. Наличието на ограничени пътни връзки между двете държави се дължи на факта, че по-голямата част от границата съвпада с линията на Западна Стара планина, което оказва отрицателно въздействие върху селския

⁸ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf

⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy/indicators/main-tables>

транспорт по протежение на границата. Дължината на пътната мрежа в българската част на трансграничния район е 4599 км, докато съответните данни за Сърбия показват по-добро пътно покритие – 10,852 км.

Железопътната мрежа на региона е много идентична с пътната мрежа по отношение на общото си разположение – почти всяка основна пътна връзка има паралелна железопътна линия. Единствената железопътна връзка между двете държави (София-Ниш-Белград) е с един коловоз и има няколко критични точки, където скоростта трябва да бъде значително намалена. По-голямата част от железопътните линии в трансграничния район са доста стари и се нуждаят от цялостен ремонт.

Инфраструктурата е променливата, по която българската част от програмния район има най-ниски резултати в индекса за Европейска регионална конкурентоспособност за 2019 г. Необходимостта от изграждане на надеждна, устойчива и издръжлива инфраструктура, включително регионална и трансгранична инфраструктура в България, е отбелязана в доклада на Комисията за България за 2020 г. Освен това страната е сред държавите членки с най-ниското очаквано качество на транспортната инфраструктура. В автомобилния и железопътния транспорт той все още изостава.

Съвместни предизвикателства накратко

- Социалните и икономическите различия между социално-икономически облагодетелстваните лица и лицата в неравностойно положение (вкл. по отношение на разпределението на доходите), при липсата на стимули за противодействие на неблагоприятните последици от отрицателната демографска промяна, продължават да пречат на икономическото развитие на трансграничния район. Условието за изравняване на доходите в Сърбия са подобрили, докато в Република България се наблюдава обратна тенденция.
- Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения показват, че и двете държави трябва да инвестират повече и по-добре в уменията на настоящата и бъдещата си работна сила, както и да свържат по-добре образованието и обучението с нуждите на пазара на труда;
- Пазарът на труда се характеризира със значителни трансгранични и вътрешнорегионални различия. Необходими са повече икономически стимули за справяне с безработицата, особено младежката;
- Различия се наблюдават и между търсенето и предлагането на здравни услуги в градските и селските райони и между различните групи доходи;
- Уязвимите групи хора и групите в неравностойно положение продължават да имат ограничен достъп до услуги от общ интерес, поради което следва да се определят приоритетно интегрирани мерки за подобряване на качеството на услугите и за активно икономическо приобщаване на уязвимите лица и да се даде възможност за повече цифрови решения;
- Приемането на ИКТ остава една от променливите, по които и двете държави се справят относително добре, но в по-малко цифровизирана среда, която дава възможност за разработване на по-цифровизирани решения в различни области на политиката.
- Структурни недостатъци и недостатъчно развитие на системите за научни изследвания и иновации и в двете държави;

- Слабо интегриране на националните дружества в международните вериги за създаване на стойност;

— Слабият туристически маркетинг и насърчаване, наред с липсата на трансгранични конкурентни туристически продукти през цялата година, възпрепятства развитието на туристическата индустрия;

— Липса на основани на екосистемите практики и услуги за ограничаване на загубата на биологично разнообразие и появата на природни бедствия;

— Високо потребление на енергия, доминиране на въглищата в общите енергийни доставки, недостатъчно изградени мощности за енергия от възобновяеми източници и недостатъчно развити модели на интегрираност забавят темпа за постигане на неутрална по отношение на климата конкурентоспособност и преход без въглеродни емисии в трансграничния район;

2. ДВИЖЕЩИ СИЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ В ПРОГРАМНИЯ РАЙОН

2.1 Благоприятна макроикономическа среда и производителност на МСП

Конкурентната позиция на България (растеж на БВП от 3,7 % през 2019 г.) е пример за това чрез общата факторна производителност, нарастващия дял на експортния пазар, увеличаването на разходите за труд за единица произведена продукция и продължаващата интеграция в световните вериги за създаване на стойност. Благодарение на силния износ и повишеното вътрешно търсене БВП на Сърбия нараства с 4,4 % през 2019 г. Структурата на икономиката се е подобрила, а икономическата интеграция в ЕС е запазила високите си позиции. Очаква се обаче кризата, свързана с COVID-19, да влоши значително икономическите перспективи на двете държави през 2020 г., по-специално по отношение на растежа на БВП, публичните финанси и заетостта.

В трансграничния район се открояват някои несъответствия в регионалния БВП. Най-голямата икономическа продукция за 2018 г. е произведена в София-област (1 844,15 милиона евро), следвана от Нишки окръг (1637,86 млн. евро). Топлички окръг е произвела най-малко икономическа продукция – 303,51 милиона евро, точно пред него се нарежда от област Видин, която отчита БВП от 348,24 милиона евро.

Като цяло икономическата структура (от гледна точка на БДС) в трансграничния район от двете страни на границата следва националните тенденции, които отчитат продължаващия растеж на сектора на услугите за сметка на намаляващата промишленост и селското стопанство.

През последните години МСП в сръбската „нефинансова икономика“ непрекъснато генерират растеж на добавената стойност около 31,5 %. Производителността на сръбските МСП, изчислена като добавена стойност на заето лице, но почти четири пъти по-ниска от средната за ЕС. Секторът на търговията на едро, дребно и производството формира секторната специализация на сръбската част от Програмата за ТГС.

В България МСП генерират две трети от общата добавена стойност и три четвърти от общата заетост в страната, което далеч надвишава съответните средни стойности за ЕС от 56,4 % и 66,6 %. През периода 2014—2018 г. МСП в „нефинансовата икономика“ са генерирали значително увеличение от 50,7 % на добавената стойност за МСП. По подобен начин,

годишната производителност на МСП в Сърбия, изчислена като добавена стойност на заето лице, е далеч под средната за ЕС. Въпреки че икономиката на България е силно ориентирана към услугите, докато производството постига по-добри резултати в сектора на търговията на едро и дребно, а добавената стойност за МСП от официалната икономика се е увеличила с 41,1 %.

За разлика от България, която е в съответствие със средната стойност за ЕС, резултатите на Сърбия в областта на интернализацията са много ниски. Само показателят „онлайн износители извън ЕС“ е показателят, при който резултатите на Сърбия са над средните за ЕС. Незадоволителните резултати на Сърбия в областта на интернализацията могат да се разглеждат като пряко следствие от това, че не е държава – членка на ЕС.

2.2 Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж

Районът на Програмата за ТГС се радва на богато и разнообразно природно наследство. България се нарежда на трето място в Националната екологична мрежа (НЕМ), като е обхванала 34,4 % от националната си територия в рамките на мрежата „Натура 2000“. Броят на защитените зони в трансграничния район, включени в „Натура 2000“, е много висок. Трансграничният район се характеризира с разнообразие на флората, фауната и естествените местообитания. Множество равнини и долини формират силен естествен потенциал за развитието на селското стопанство, горското стопанство и туризма. Трансграничният район е богат на природни паркове, защитени зони и природни резервати поради местоположението си в центъра на Балканския полуостров. Множество геоморфоложки образувания (пещери, естествени мостове, брегове и каньони), хидроложки (извори), дендрологически паметници и по-малки природни резервати също са защитени с официални инструменти. Допълнително влияние за природното богатство на са и полезните за здравето топлинни извори, които представляват фактор със значителна добавена стойност за потенциала за развитие на туризма в трансграничния район. Съществуват и влажни зони от международно значение, с подходящи условия на хранене, микроклимат и режим на ветровете. Миграционният маршрут на птиците – Виа Аристотелис – пресича трансграничния район.

2.2 Потенциал за интеграция в международната туристическа мрежа

Един от европейските велосипедни маршрути, а именно трасета ЕвроВело 13 „Пътят на Желязната завеса“, преминава през трансграничния район. Това дава възможност за посещение на 20 държави, започвайки от Северна Финландия и преминавайки в близост до Балтийско море, Германия, Чешката република, Словакия-Братислава, Румъния и завършвайки в България в малкия черноморски град Резово. Следването на този маршрут с дължина повече от 9 950 км е „жив“ урок по история, но също така представлява приятно напомняне за мира и помирението, последвали падането на „Завесата“.

2.4 Добра регионална свързаност и потенциал за мултимодален транспорт

Има пет гранично-пропускателни пункта (ГКПП): Брегово – Мокрание, Кула – Връшка чука, Калотина – Градина, Стрезимировци и Олтоманци – Рибарци, но само един от тях (Калотина – Градина) е подходящ за международен трафик.

ГКПП Калотина се намира на главните пътни и железопътни връзки между двете държави. ГКПП е един от най-важните ГКПП за България поради близостта му до София, през който преминава основния трафик между Европа и Азия.

В Брегово – Мокрание следва да бъде построен нов контролен пункт, тъй като съществуващият пункт се намира в селото, което е по-далеч от действителната граница. Достъпът там е сравнително добър, а интензивността на трафика е ниска.

На ГКПП Кула – Връшка чука достъпът също е сравнително добър и трафикът е слабо интензивен.

Стрезимировци е съвсем нов граничен контролно-пропускателен пункт, отговарящ на съвременните изисквания, но сградата и оборудването все още не функционират пълноценно.

Нова положителна тенденция за подобряване на регионалната достъпност е споразумението за отваряне на три нови гранично-пропускателни пункта между двете държави: Салаш – Ново Корито, Баня – Петачинци, и Трекляно – Босилеград.

Регионалната свързаност не е изчерпана с петте сухопътни граници. Вътрешните водни пътища предоставят възможности за развитие на щадящи околната среда и евтини транспортни услуги, което ги прави приложима алтернатива на международния автомобилен транспорт. По този начин трансграничния район получава значително предимство, тъй като разполага с един от най-важните европейски водни пътища – река Дунав. В програмния район има следните шест пристанища, както следва: Видин, Лом, Оряхово (България) и Кладово (ново, но все още нефункциониращо), Прахово, Международно пристанище за превоз на пътници в Долни Милановац (Сърбия). Част от пристанищната система на програмния район е свързана с други транспортни средства, но има необходимост от значителни допълнителни инвестиции за изграждане на модерна, гъвкава и ориентирана към бизнеса мултимодална инфраструктура за трансгранично сътрудничество. Основният потенциал в тази посока се вижда чрез следните центрове за трансгранични транспортни услуги:

— Видин: връзки пристанище-сухопътен-железопътен транспорт (предоставят връзки с интермодалния терминал в Русе, както и железопътни и пътни връзки към коридора Ориент/Източно-средиземноморски коридор на основната мрежа TEN-T);

— Пристанище Лом и пристанище Оряхово са част от зоната на пристанище Видин от Рейнско-Дунавския коридор, но са включени като пристанища на вътрешните водни пътища в широкообхватната мрежа TEN-T. Освен общите и насипните товари, пристанище Оряхово обслужва и пътници, а фериботният терминал на Оряхово обработва roll on/roll off товари;

— Връзки между Прахово – пристанище-железопътни линии (свързани с националната железопътна мрежа с 1270 m индустриален коловоз).

3. СЪВМЕСТНИ ИНВЕСТИЦИОННИ НУЖДИ

Идентифицираните съвместни нужди от инвестиции отразяват очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, както и целите на Териториалния дневен ред 2030 г., който има за цел да засили солидарността при насърчаването на сближаването и

намалването на неравенствата между по-добрите места и тези с по-малко проспериращи перспективи или изоставащи.

- Инвестиции за многоизмерни интегрирани териториални мерки, насочени към преодоляване на разликата в доходите, относително високия риск от бедност, социалното приобщаване чрез услуги в общността и интегрирана заетост, здравна и социална мобилна подкрепа в домашна среда, подобряване на достъпа и качеството на услугите от общ интерес за хората и предприятията;

- Инвестиции за разработване и прилагане на атрактивни възможности за заетост и всеобхватни цифрови програми за повишаване на дигиталната квалификацията, включително мерки на „сребърната икономика“, за изграждане на устойчив път към целта за заетост за 2030 г. от 78 %;

- Инвестиции за подобряване на качеството, съответствието на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, включително чрез адаптиране на образованието и обучението към нуждите на пазара на труда;

- Инвестиции за технологична модернизация, диверсификация на износа, достъп до вериги за създаване на стойност, създаване на трансгранични клъстери от предприятия.

- Инвестиции за въвеждане и разпространение на подхода „технология с определена цел“, който би стимулирал научноизследователската и развойна дейност, за намиране на решения, които отговарят на неотложността на екологичните и социалните предизвикателства на трансграничния район;

- Инвестиции за разработване на основани на екосистемите подходи за справяне с проблемите на околната среда, по-специално за повишаване на капацитета за гражданска защита;

- Инвестиции за разработване и прилагане на технологични решения, насочени към намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на дейности за интегрираност на производството;

- Инвестиции за оползотворяване на потенциала на програмния район за интеграция в международната туристическа мрежа и за разработване на целогодишни туристически продукти с атрактивно предлагане на услуги през ненатоварения сезон

4. ДОПЪЛВАЩИ И ПОЛЕЗНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ДРУГИ ПРОГРАМИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмата Interreg за трансгранично сътрудничество България - Сърбия, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ (Програма за ТГС Interreg-ИПП България - Сърбия) допринася за взаимното допълване и полезното взаимодействие със следните програми и инструменти за финансиране, но повечето от тях все още са в процес на подготовка, поради което е възможно да се направи позоваване само на техните проекти (ако има такива).

Програмата *Програма за ТГС Interreg-ИПП България - Сърбия за периода 2021—2027 г.* взаимодейства с *Програма „Развитие на човешките ресурси“ за периода 2021—2027 г.* (България) в областта на пригодността за заетост и пазара на труда, което ще окаже реално

въздействие върху изпълнението на планираните дейности по *Цел на политиката (ЦП)5: Европа по-близо до гражданите* и целите за насърчаване на интегрирано, социално и икономическо развитие. Част от намеренията за реформи в образователната система (Програма за образование 2021—2027 г. на България), която е свързана и с мерки за подобряване на качеството, приобщаващия характер, ефективността и съответствието на образователните системи с нуждите на пазара на труда, с акцент върху уменията, свързани с цифровата трансформация и зелената икономика, т.е. програмата ще подкрепя всички образователни етапи – предучилищно, училищно, ПОО и висше образование. .

Интервенции по *ЦП1: По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и на регионалната свързаност на ИКТ* в рамките на предложената програма, до голяма степен допълват следните национални програми в България: **Програма за развитие на регионите за периода 2021-2027 г.; Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ за периода 2021-2027 г.; и Национален план за възстановяване и устойчивост**

Основните варианти за увеличаване на териториалните инвестиции и тяхното въздействие произтичат от силните полезни взаимодействия между Програмата за ТГС и **Програмата за развитие на регионите 2021—2027 г.** във всички избрани области на политиката, с изключение на приоритетната цел „Интелигентна икономика“. Районите на трансгранично сътрудничество Перник и Кюстендил попадат в групата на областите, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, поради което съответните предприятия и техните решения с нулеви въглеродни емисии ще бъдат подкрепени от основната програма в рамките на **ПРИОРИТЕТ 3: Справедлив енергиен преход.**

Налице е засилена стратегическа съгласуваност на програмата за трансгранично сътрудничество с **Националния план за възстановяване и устойчивост на България** и по отношение на повишаването на способността на хората да се адаптират своевременно към технологичната трансформация и съответните промени на пазара на труда, повишаването на равнището на цифровизация и екологизирането на българските МСП, биологичното разнообразие.

Съществува взаимно допълване с **Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ за периода 2021—2027 г.**, по-специално в областта на конкурентоспособността, цифровизацията, решенията за „зелено“ производство и технологиите.

Интервенции по *ЦП2: По-зелена, нисковъглеродна Европа* за насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на рискове и устойчивостта при бедствия допълва **ПРИОРИТЕТ 4 „Риск и изменение на климата“** по **Програма „Околната среда“ за периода 2021—2027 г.**, която ще предприеме превантивни мерки и управление на риска от наводнения и суши, анализ на риска и прилагане на мерки за превенция и защита в процесите, свързани с движението на земната маса, повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения, повишаване на обществената осведоменост, както и на обучението, информационните и образователните цели във връзка с политиката за защита на климата, както и на свързаните с тях цели на политиката

за защита на климата, повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения.

Най-значимото взаимодействие ще бъде с **Програмата за ТГС Interreg-ИПП Румъния и Сърбия за периода 2021—2027 г.** ще бъде в рамките на ЦП2: *По-зелена, нисковъглеродна Европа, специфична цел: Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи* на настоящата програма. **Програмата за ТГС Interreg-ИПП Румъния – Сърбия за периода 2021—2027 г.** предлага следните мерки: инвестиции за възстановяване на природни зони (напр. гори, речни брегове) за предотвратяване на наводнения и свлачища, залесяване и повторно залесяване на районите, уязвими от наводнения и свлачища; предотвратяване и управление на свързани с климата рискове (пожари, бури, суши), и такива които не са свързани с климата, си свързани с човешка дейност; за гражданска защита и управление при бедствия; разработване и прилагане на мерки за информираност и обучителни продуктив областта свързани с околната среда и аварийна готовност; изпълнение на съвместни дейности за предотвратяване на наводнение по р. Дунав; изготвяне на ъвместни стратегии и планове за действие за предотвратяване на природни рискове; развитие и изпълнение мерки за повишаване на осведомеността в областта на изменението на климата. Освен това и двете програми ще имат голям принос за изпълнението на интервенциите, предложени по *Специфична цел: Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони.* Част от тях са разработването и прилагането на мерки за развитие и популяризиране на туристическите продукти и услуги, природното наследство и екотуризма, културно наследство и услуги.

Ясният и стратегически ангажимент на ЕС към региона е отразен в редица ключови действия. Инструментът за предприсъединителна помощ (ИПП III) за Сърбия предоставя важна помощ, допълваща огромната финансова подкрепа на ЕС за Западните Балкани. Изпълнението на стратегическия проект на програмата за ТГС, в областта на превенцията и устойчивостта на риска от бедствия, недвусмислено ще допринесе за постигането на резултат 1 от действието „ЕС за свързаност и зелен дневен ред“ от Програмната рамка на ИПП III. Механизмът ИПП III ще насърчава „зелен“ дневен ред чрез укрепване на инфраструктурата за опазване на околната среда и увеличаване на капацитета за опазване на околната среда и изменението на климата. Взаимодействието между Програмата за ТГС и ИПП III за Сърбия, допълнително се засилва чрез предоставянето на различни по мащаб, но еднаква целенасочена подкрепа за развитието на частния сектор, търговията, научните изследвания и иновациите чрез действие „ЕС за устойчива икономика, селско стопанство и развитие на селските райони“ (рамка на ИПП III) и приоритетите 1 и 2 от Програмата за ТГС. По този начин с натрупващ ефект, и двата инструмента биха помогнали на граничните предприятия да се справят с конкурентния натиск по по-всеобхватен начин.

Освен това Програмата за ТГС има потенциално силно въздействие върху напредъка в изпълнението на 3 от 6 водещи инициативи на Стратегията на ЕС-Западни Балкани (СЕСЗБ), а именно „Подкрепа за социално-икономическо развитие“ (Общ регионален пазар), „Цифрови Програма“ (дигитализация на индустриите) и „Добросъседски отношения“ (сътрудничество в областта на образованието, културата, младежта и спорта). В Програмата за ТГС по приоритет 1 ще се предоставя подкрепа за интернализиране и присъединяване към международни вериги

на стойност, за своевременно улесняване на свободното движение на стоки, услуги, капитали и хора, кето, допълва усилията на ЕС-Западните Балкани за създаване на общ регионален пазар обхващащ аспекти на цифровата, инвестиционната, иновационната и индустриалната политика и популяризирането на региона като една инвестиционна дестинация. Широката и повсеместна подкрепа на Програмата за ТГС по отношение на МСП (пряка подкрепа по приоритет 1 и непряка по приоритет 2) има силен фокус върху цифровизацията, което би допринесло за изпълнението на мисията на Програмата в областта на цифровите технологии за Западните Балкани. Най-голям дял (55%) от бюджета на Програмата за ТГС България-Сърбия 2021-2027 е предназначен за интегрирано териториално развитие. Събраните проектни идеи от заинтересованите страни по време на програмирането показваха категорична необходимост от обединяване на усилията за подобряване на достъпа и качеството на услугите в образованието, културата, младежта и спорта. Очаква се резултатите от сътрудничеството по ТГС в тези области (по специфична цел 1 „Разширяване и подобряване на предлагането на услуги“ към Интегрираната териториална стратегия) да увеличат и засилят въздействието на водещата инициатива „Добросъседски отношения“ на СЕСЗБ. Програмата за ТГС засяга приоритетите на „зеления“ дневен ред на СЕСЗБ по отношение на устойчивостта на климата, определяйки стратегически проект по темата. Както се подчертава в Насоките на Комисията за прилагане на зеления“ дневен ред за Западните Балкани (SWD(2020) 223 окончателен) „засилването на усилията за устойчивост на климата, изграждане на устойчивост, превенция и готовност в региона е от решаващо значение“.

По отношение на прилагането на подход за междупрограмна координация за справяне с географски и тематични предизвикателства и за улесняване на взаимодействието между програмите, управляващите органи ще поемат по два пътя: 1) Отпращане на покана до представители на управителните органи на всички релевантни (тези, чието географско покритие се припокрива с зоната на ТГС) програми за финансиране от ЕС на Съвместен комитет за наблюдение/Съвместна група за програмиране; и 2) Създаване на междупрограмни тематични работни групи и обмен на персонал/експерти на етапа на разработване на Насоките за кандидатстване.

5. НАУЧЕНИ УРОЦИ

Програмата за ТГС Interreg-ИПП между България и Сърбия за периода 2007—2013 г. функционира в широк кръг от приоритетни области и обхваща различни сектори, без ясно определяне на приоритетите. Въпреки тематичната концентрация, наложена от регламентите на ЕС през периода 2014—2020 г., областите на интервенция, определени в рамките на Програмата за ТГС Interreg-ИПП за трансгранично сътрудничество за периода 2014—2020 г., все още остават доста разнообразни и без никаква взаимозависимост.

За разлика от ограничените (дори намалени през периода 2014—2020 г.) финансови ресурси, интересът към Програмата остава висок и през двата програмни периода. За периода 2007—2013 г. по 2 отворени покани за представяне на проектни предложения са подадени 367 проекта и са подписани 156 договора, докато през периода 2014—2020 г. по 2 отворени покани са подадени 559 проекта и са подписани 101 проекта. Това показва, че повече от 70 % от проектните предложения не са били финансирани. Причините за това варират от високите очаквания на потенциалните бенефициенти през ниското качество на проектните предложения за проекти до липсата на ясна тематична насоченост на поканите за

представяне на предложения. Очевидната несъразмерност между броя на проектните предложения и сключените договори води до разпръснати секторни инвестиции, както и до разпокъсани и точкови интервенции, които като цяло не са в състояние да отговорят изцяло на реалните нужди и потенциал на програмния район, като по този начин не оказват значително въздействие върху приобщаващия и устойчив растеж.

Въпреки демонстрирания голям интерес, ниската компетентност на някои бенефициенти по отношение на изпълнението на определени мерки и ниското равнище на партньорство между публичния и неправителствения сектор, допринася за липсата на капитализация на резултатите от проекта. Освен това се наблюдава изчерпване при генерирането на идеи за проекти – например широко се наблюдава разпространение на рутинни и повтарящи се дейности по проекти, както и увеличаване на броя на проектите, като вече са финансирани подобни идеи/цели. Не на последно място се наблюдава, че по всички отворени покани кандидатстват едни и същи организации/институции.

Резултати от извършените междинни и последващи оценки

Оценката на въздействието на програмата за периода 2007—2013 г., както и междинната оценка на програмата за периода 2014—2020 г. показват, че в съответствие с многообразието на областите на интервенция са постигнати голям брой и различни резултати. От финансова гледна точка се наблюдава драстично несъответствие между наличните, поисканите и договорените средства – средно общият бюджет на всички заявления надвишава с 498 % наличното финансиране, докато само 16 % от общия размер на поисканото финансиране са договорени. Често подобна финансова непропорционалност е предпоставка за слаби ефекти от Програмата по отношение на ефективността и устойчивостта. Ето защо за Програмата е трудно да извлече ползи за общностите, да засили въздействието си върху региона и по-специално неговата добавена стойност, постигната чрез сътрудничество. В това отношение, за да се постигне видимо въздействие, е препоръчан нов, ориентиран в по-голяма степен към резултатите подход при изпълнението на бъдещите програми. Очаква се по-добрата насоченост на Програмата да засили връзките между потребностите и ресурсите (чрез концентриране на повече средства към най-търсените области на интервенция), като по този начин да се постигнат пропорционални и устойчиви въздействия върху територията.

6. МАКРОРЕГИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ (MPC) И СТРАТЕГИИ ЗА МОРСКИТЕ БАСЕЙНИ

Програмния район е в центъра на Стратегията на ЕС за Дунавския регион (EUSDR) и се припокрива със Стратегията на ЕС за Адриетически и Йонийски регион (EUAIRS), където Сърбия участва с цялата си територия. Чрез своя интегриран подход макрорегионалните стратегии (MPC) на ЕС насърчават целенасочени решения на предизвикателства във функционални области, които не могат да бъдат решени от една държава, регион или община. Следователно EUSDR и EUAIRS са важен инструмент от стратегическа страна за идентифициране на основните цели на Програмата за ТГС Inerreg-IPA България - Сърбия 2021-2027.

Териториалните предизвикателства, които Програмата за ТГС адресира (например заплахи за околната среда, неравномерно социално-икономическо развитие, неконкурентоспособна бизнес среда, неизползван туристически потенциал), също са признати като

предизвикателства в двете МРС. Това отваря възможности за съгласуване на съответните приоритети на Програмата за ТГС с двете МРС и за вграждане им в стратегическата рамка на референтната програма. Взаимовръзката и координацията на действията между Програмата за ТГС и двете МРС могат потенциално да бъдат проектирани в областта на институционалния капацитет и обмена на практики/знания/решения в следните приоритети на МРС:

Приоритетна област 3 „Насърчаване на културата и туризма, контактите между хората“ (EUSDR) и Стълб 4 „Устойчив туризъм“ (EUAIRS)

По Програмата за ТГС по Приоритет 2 „Интегрирано развитие на граничния регион“, за туризма ще бъде насочен 40% от приоритетния бюджет, чрез реализирането на значителен обем от дейности. Очаква се инвестициите да подобрят инфраструктурата и услугите, свързани с туризма, брандирането и маркетинга, както и засилване на междуинституционалната координация и разработването на политики, като същевременно насърчава опазването и повторното свързване с естествените екосистеми в преследване на устойчива туристическа трансгранична общност. Отношенията между хората са в основата на тази общност.

Приоритетни области 5 „Рискове за околната среда“, 6 „Биоразнообразие, ландшафти, качество на въздуха и почвите“ и 10 „Институционален капацитет и сътрудничество“ (EUSDR) и Стълб 3 „Качество на околната среда“ (EUAIRS)

По приоритет 3 „По-устойчив граничен регион“ Програмата за ТГС ще се стреми да намали риска от природни бедствия като средство за предотвратяване на биологичното разнообразие и загубата на човешки животи, както и разпадането на екосистемата. Публичните органи са традиционни звена за предотвратяване на риска и управление за бързо реагиране, следователно предлагането на практики за укрепване на институционалния капацитет за адаптиране към изменението на климата би добавило ценно въздействие към постигането на целите на EUSDR и EUAIRS.

7. ПРОГРАМНА СТРАТЕГИЯ: основни предизвикателства за развитие и политически отговори

Политиката и стратегическата рамка на Програмата са резултат на тригодишен процес на изработване. Началото е дадено през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали – и двете предоставиха данни и тенденции чрез подход „отгоре-надолу“. По време на срещите с заинтересовани страни на регионално ниво бяха потвърдени някои добре познати териториални предизвикателства като продължаващи и все още нерешени (липса на разнообразни възможности за работа, висока безработица, ниски доходи, неравномерно икономическо и целогодишно развитие на туризма в трансграничния район, и др.). Потвърдено е, че туризмът е най-подходящият сектор за изграждане на силни връзки за сътрудничество, но постоянните пречки влияят на потенциала на сектора да се разраства и разширява, отчасти поради ограниченото участие на доставчиците на туристически услуги по Програмата (в повечето случаи това са МСП). Подчертана е необходимостта от осигуряване на равен достъп на МСП до ресурсите на програмата, и възприемането на предприятията като подпомагане на промяната, отговарящи на техните специфични нужди, особено в областта на конкурентоспособността и интернационализацията. Положително бе оценена перспективата

за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори. Успоредно с регионалните консултации бе проведен кръг от институционални консултации за подреждане на проектни идеи от стратегическо значение. Релевантността и осъществимостта на съвместната идея на Министерствата на вътрешните работи от българска и сръбска страна за подобряване на превенцията на риска и управлението на бързо реагиране при природни бедствия беше оценена спрямо останалите събрани идеи, но нейната готовност и принос за решаване на съвместни предизвикателства я направиха предпочитана от членовете на Съвместната работна група за програмиране.

Повечето от обсъжданите по време на консултациите териториални нужди и потенциал са намерили своята доказателствена подкрепа в Териториалния анализ и са допълнително свързани с ключови политики на ЕС като зелен и цифров преход, Териториален дневен ред 2030, разширяване на ЕС със Западните Балкани. Териториалното сътрудничество позволява на страните от Западните Балкани да си сътрудничат със съседните държави-членки по много въпроси. Документът „Съобщение за политиката на разширяване на ЕС 2021“ подчертава трансграничното сътрудничество като критичен фактор за процеса на помирение в региона. ЕС е съгласен да насърчава благоприятна за пазара и инвестиции среда в Западните Балкани, за да се придвижи по-бързо към цифрова икономика и към устойчиви и благоприятни за климата общества в съответствие с Парижкото споразумение. Декларацията от срещата на върха в София за Западните Балкани постави основите за изграждане на общ регионален пазар в региона. Идеята за изграждане на такъв пазар също е дълбоко заложена в стратегическите основи на Приоритет 1 на Програмата (пряка подкрепа на МСП за технологична модернизация чрез производствени инвестиции) и Приоритет 2 (непряка, бизнес подкрепа на МСП за придобиване на нови знания и умения, включително достъп до венчурно финансиране). По този начин може да се каже, че решението за предоставяне на широкообхватна подкрепа на предприятията е водено едновременно от подхода „отдолу-нагоре“ (резултати от регионалните консултации) и подход „отгоре-надолу“ (политика на ЕС за разширяване) и това легитимира неговия избор.

Стълбовете на Европейската перспектива на Западните Балкани (добросъседски отношения и регионално сътрудничество) остават съществени елементи на програмната стратегия. Самият избор на ЦП5 и най-големият дял от програмния бюджет, на който се радва (55%), недвусмислено разкрива, че изграждането на взаимно доверие (изтъкнат принципът за присъединяване в съобщението на Комисията „Подобряване на процеса на присъединяване – надеждна Европейска перспектива на Западните Балкани“) и сътрудничеството между териториалните участници е поставено на централно място в програмната стратегия. Изобилните възможности на ЦП5 за териториално развитие, особено от гледна точка на функционирането на демократичните институции и икономическите реформи (две от трите фундамента на процеса на преговори за присъединяване със Сърбия) са напълно включени в програмната стратегия и механизмите за нейното изпълнение. Следователно, Програмата се очаква да допринесе за процеса на присъединяване и същевременно за укрепване на териториалното сближаване. Предвид всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група за програмиране се съгласи със следната обща цел на програмата:

За укрепване на териториалното сближаване на трансграничния регион България-Сърбия

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се резки териториални различия между районите с екстремни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на програмния район остава най-ниско в ЕС и под средното за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на Приоритет „Интегрирано развитие на граничния регион“ с бюджет на приоритета от 60%, предвиден за разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес и за предоставяне на рамкова подкрепа на местния бизнес за растеж и разширяване, за по-добро представяне в по-екологичен и по-интелигентен конкурентен глобален пазар, чиито резултати се очаква да повлияят на пазара на труда в дългосрочна перспектива. Изпълнението на приоритета чрез специална Интегрирана териториална стратегия, е насочено към териториални предизвикателства като обезлюдяване, застаряване, висока безработица (особено младежка), ниско ниво на доходи. Интегрираното развитие напълно съответства на целта на програмата, тъй като и двете концепции предпоставят силно сътрудничество между териториалните участници. Насърчаването на истинското сътрудничество в рамките на този приоритет е извършено на три нива: програмиране (Съвместна работна група), изпълнение (чрез индикатори на Interreg, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен комитет/стратегически съвет за участие в процес на подбор на проекти).

Неравномерното териториално и социално-икономическо развитие на трансграничния район намира допълнително стратегическо отражение в Приоритет 1, чиято цел е да подпомогне предприятията чрез преки производствени инвестиции за повишаване на производителността. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат повишаване на производителността на подпомаганите предприятия, което ще се отрази в по-висок темп на икономически растеж, по-висока заетост и трудови доходи.

Новият законодателен пакет на ЕС относно сближаването направи политическите действия, произтичащи от Зелената сделка, наложителни за всички програми, финансирани от ЕС. По този начин изборът на ЦП2 като приоритет в Програмата беше задвижван на принципа „отгоре-надолу“. Дори и при липса на това задължение обаче, събраните данни от консултации с различни институции и Териториалния анализ в областта на околната среда недвусмислено потвърждават необходимостта от непрекъснати съвместни действия за предотвратяване на риска от природни и техногенни опасности с цел постигане на дългосрочна устойчивост. Интересът на териториалните участници към съвместни усилия в тази област е традиционно силен. Трансграничният район е богат на природни паркове, защитени територии и природни резервати поради местоположението си в центъра на Балканския полуостров. Въпреки това, поради широкото добиво и друго промишлено производство с отрицателен отпечатък върху околната среда, както и като се вземат предвид всички негативни последици от изменението на климата, трансграничният район е изложен на висок риск от природни опасности. Ето защо, в преследване на по-устойчиви резултати, е предложен стратегически проект с три основни направления на действие, а именно междуинституционална координация за превенция на риска и управление на бързо реагиране, хармонизиране на процедурите и подходите и подготовка на гражданите, и одобрен от Съвместната работна група, като програмен отговор на това предизвикателство.

ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИНЦИПИ 2021-2027

Новият програмен период е белязан от ново поколение хоризонтални принципи. Тяхната цел е да насърчават еднакво важни разбирания и практики от различни области на политиката, чието кумулативно прилагане в крайна сметка ще донесе повече мир, здраве и благополучие за всички. Програмата за трансгранично сътрудничество ще проверява всеки одобрен проект за финансиране дали противоречи на принципите, описани тук. Хартата на основните права на ЕС остава основният принцип за насърчаване и гарантиране на равенството и приобщаването в цяла Европа. Управляващият орган на програмата (УО) ще се стреми да осигури баланс между половете в състава на СКН, както и ще изисква от изпълнителите на проекти да се придържат към Хартата на ЕС и да предоставят доказателства за това.

Управляващият орган ще предприеме всякакви възможни действия по време на подготовката, изпълнението, мониторинга, докладването и оценката на програмата за трансгранично сътрудничество, за да повлияе положително върху премахването на бедността, социалното изключване и всяка форма на неравенство и дискриминация чрез насърчаване на социалното включване и обхващане на принципите и целите на Хартата. Концепцията за устойчиво развитие никога не е била толкова широко обхваната, колкото сега е заложена в новия програмен период. Регламент (ЕС) 2020/852 (Регламент за таксономията) е важен законодателен акт за увеличаване на устойчивите инвестиции и по този начин прилагането на Европейската зелена сделка, включително икономика, която работи за хората и гарантира справедлив преход, който създава заетост и не оставя никой без подкрепа. Принципът „Ненанасяне на значителни вреди“ (DNSH), представен от Регламента за таксономията, изисква икономическата дейност да бъде в пълно съответствие с екологичните цели, определени в член 9 от Регламента за таксономията. Екологичната оценка (ЕО) на програмата обхваща всички аспекти на принципа и легитимира съответствието на програмата с него. Докладът за ЕО потвърждава, че в програмата за ТГС няма включване на дейности, които биха могли да причинят значителна вреда, както и включва описание на мерките относно мониторинга, предвидени в член 9, параграф 1, буква в) и чл. 10 (мониторинг) от Директивата за СЕО. В хода на разработването на доклада за ЕО, компетентният орган по околна среда в България (Министерството на околната среда и водите) заключи, че няма необходимост програмата да преминава през паралелна оценка за съответствие със Закона за биологичното разнообразие. Очаква се определен принос на програмата към целите на ЕС за климата и биоразнообразието, въпреки че тези цели не са елемент от основната цел на програмата за трансгранично сътрудничество. В допълнение, за да се гарантира максимално спазване на принципите и целите на Зелената сделка, всеки проект, подкрепян от програмата, трябва да има зелен компонент, който допринася за поне една от екологичните цели, посочени в член 9 от Регламента за таксономията.

Холистичното измерение на ЕФРР и ИПП е залегнало в принципа на Нов Европейски Баухаус (НЕБ), който изисква от всички изпълнители на проекти и партньори да приведат своите инфраструктурни дейности в съответствие със заобикалящата ги среда, за да осигурят хармонично съвместно съществуване с природата, социалното включване и достъпност. НЕБ материализира новата инициатива на ЕС, чиято цел е да доведе до цялостна системна промяна за запазване на уникалните елементи на заобикалящата среда по отношение на естетичност, устойчивост и приобщаване. Подкрепените проекти трябва да допринасят за възстановяването

на околната среда и екосистемните функции и услуги, климатичната неутралност, както и устойчивото управление на културните обекти. Всички подкрепяни от програмата инициативи трябва да се стремят да поемат вълната на цифровата трансформация и да предложат цифрови решения под концепцията за „един стандарт за всички“. Тази концепцията доведе до принципа на електронното сближаване, който се нуждае от по-голямо признание и по-широко приложение. Решенията по въпроса с различните електронни стандарти между държавите-членки и страните по ИПП обаче не са от компетентността на УО. Независимо от това, УО и НО са еднакво заинтересовани и мотивирани да прилагат принципа на електронното сближаване във всеки подходящ аспект на управлението на програмата за ТГС. Стратегическите обществени поръчки (СОП) също са хоризонтален въпрос, който предизвиква интерес и който се превърна в предпочитан инструмент за правителствата и политиките. Правилата за обществените поръчки наскоро бяха разширени, за да се постигнат не само икономически цели (съотношение цена/качество), но също така и социални и екологични цели, както и аспекти на иновациите. Всяка практика с обществени поръчки, свързана с програмата за ТГС, която ще се осъществява на територията на България, независимо от вида на възложителя, ще бъде приведена в съответствие с концепцията за СПП. Това е така, защото новите директиви на ЕС за обществените поръчки вече са транспонирани в националното законодателство за обществени поръчки и по този начин възложителите ще бъдат законово насърчени да постигнат по-голямо включване на иновативни, екологични и социални критерии при възлагане на обществени поръчки. Принципът за трайност на резултатите е заложен в изпълнението на програмата чрез редовни практики за наблюдение на подкрепяни проекти, за да се гарантира, че предоставеното финансиране е тясно свързано с устойчивостта на постигнатите резултати и ще доведе до желания териториален ефект.

1.3. Обосновка за избраните цели на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и форми на подкрепа, разглеждащи, когато е целесъобразно, липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

Таблица 1

Избрана цел на политиката или избрана специфична цел на Interreg	Избрана специфична цел	Приоритет	Обосновка на избора
<p>Цел на политиката 1 „По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и на регионалната свързаност на ИКТ“</p>	<p><i>Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции</i></p>	<p>Конкурентоспособен граничен регион</p>	<p>Бързият растеж на производителността е от съществено значение за постигането на целите за конкурентоспособност и новите цели за сближаване на ЕС. През 2019 г. България отчита най-ниския процент (48,7 %) на производителността на труда в ЕС-27 в съотношението между на заето лице и отработен час. Не са налични съпоставими данни за Сърбия, но експертните оценки показват малко по-добри резултати по този показател. Затова приоритетът има за цел да подкрепи предприятията за повишаване на производителността им чрез преки производствени инвестиции, включително подкрепа за МСП в двойния преход чрез осигуряване на благоприятна среда за интернационализация и участие в регионални и международни вериги за създаване на стойност. Като се има предвид значителното неблагоприятно въздействие на кризата с Covid-19, Програмата се счита за подходяща за подпомагане на конкурентоспособността на МСП. От друга страна се очаква свиването на икономическата активност да продължи и през 2021 г., тъй като пандемията от Covid-19 ограничи частното потребление и инвестициите. Отрицателното въздействие на пандемията върху икономическите дейности може да се задълбочи допълнително, ако не бъдат приложени целенасочени и фокусирани</p>

			<p>мерки за борбата с нея. В допълнение, търговските дейности в програмния регион се осъществяват главно на местно равнище и поради това възможности за развитие остават неизползвани поради ограничения пазарен обем и географския обхват на икономическите дейности, а икономическите разлики в региона продължат да се задълбочават. За българските и сръбските дружества е трудно да се възползват пълноценно от възможностите, предлагани от новите цифрови технологии, като само 6 % от оборота на българските МСП и 5,39 % от оборота на сръбските МСП (средната стойност за ЕС е 10,13 %) идва от електронната търговия. Проблемът с производителността и дигитализацията ще получи ценна подкрепа в подход към МСП.</p>
<p>Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи“</p>	<p><i>Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i></p>	<p>Интегрирано развитие на граничния регион</p>	<p>Разликите в достъпа до услуги от общ интерес принуждават доставчиците на услуги, предприятията и социалните дейности да се преместят в зони с по-добър достъп. Това се отнася най-вече за отдалечените райони, които нямат достъп до обществени услуги, включително икономически и социални възможности. Липсващите връзки в предоставяне на бизнес и туристически услуги в програмния район са основен фактор за отрицателната демографска динамика и забавената икономика в района. Перспективите за превръщане на икономически слабо развитите планински селища в обекти на екотуризма все още не са превърнати в конкретни проекти. По този начин неизчерпаемият туристически потенциал на програмния район все още не е достигнал етапа на превръщането му в устойчива икономическа дейност. Например, малко е постигнато по</p>

			<p>отношение на изграждането на инфраструктура за отговорно пътуване и посещения на слабо познати и непокътнати природни райони, което би оказало пряко въздействие върху местния жизнен стандарт и опазването на природното наследство. Изборът на тази специфична цел е направен с оглед справянето с тези предизвикателства, като се отчита и спазването на основните приоритети на Териториалния дневен ред 2030 г. По този начин Програмата отчита принос в изпълнението на приоритета „Справедлива Европа“ на Териториалния дневен ред 2030 г. чрез прилагането на подход ориентиран към местните нужди. Това включва участието на всички участници, които имат активна роля в трансграничната икономика, като по този начин се дава възможност за многосекторни, отговорни и многостепенни управленски партньорства, които да бъдат създадени в подкрепа на просперитета на програмния район.</p>
<p>Цел на политиката 2: „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност “</p>	<p><i>Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи</i></p>	<p>По-устойчив граничен регион</p>	<p>Природните бедствия, възникнали на местно равнище, могат да имат общонационално въздействие. Както е видно от Териториалния анализ, от 90-те години на миналия век насам се наблюдават редица природни бедствия, които причиняват сериозни материални щети и отнемат животи в много региони в България и Сърбия, включително програмния район. През последните пет години се наблюдава нарастващ дял на пожарите в трансграничния район. Като се има предвид вече установеното добро сътрудничество между отговорните органи в България и Сърбия и необходимостта от интегрирани и координирани мерки за намаляване на риска от природни бедствия, се предвижда стратегически подход за бързо реагиране за предотвратяване на риска и</p>

		<p>управление в случай на различни извънредни ситуации – горски пожари, бедствия, земетресения и др. Концепцията за готовност за реакция при бедствия е заложена в редица международни ангажименти, включително Рамковата програма на ООН от Сендай за намаляване на риска от бедствия, Програмата 2030, Новата градска програма и ангажименти от Голямото споразумение. В Плана за действие на ЕК относно Рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия за периода 2015—2030 г. е предложен нов подход, обхващащ цялото общество и всички опасности, във всички области на икономическата, социалната и екологичната политика. Горепосоченото, както и резултатите от процеса на регионални консултации относно разработването на следващата Програма за ТГС проправят пътя за развитието на стратегически проект за готовността и бърза реакция при бедствия с цел спешно реагиране на местно равнище – рационализиран подход в плана за действие на ЕК относно Рамковата програма от Сендай. Очаква се този проект да окаже по-голямо въздействие върху програмния район и в национален контекст, тъй като ще включва ключови органи, които играят на различни равнища и изпълняват различни роли в цялата система за управление на бедствия – от публични органи през академичните среди до НПО. Освен това проектът предвижда засилване на взаимодействието между науката и политиката с цел изграждане на по-стабилна база от знания при вземане на решения.</p>
--	--	--

2. Приоритети [300]

2.1. Приоритет 1: Конкурентоспособен граничен регион

2.1.1. Специфична цел

1.1 Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции

2.1.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

В много държави правителствата търсят възможности за засилване на растежа на производителността, насърчаване на създаването на качествени работни места, засилване на търговията и инвестициите и намаляване на неравенствата. ММСП, които се разрастват, оказват значително положително въздействие върху създаването на работни места, иновациите, растежа на производителността и конкурентоспособността. Цифровите технологии и световните вериги за създаване на стойност предлагат нови възможности за МСП да участват в световната икономика, да въвеждат иновации и да повишават производителността. Като се има предвид обаче разнородността на местните ММСП и малката им способност да реализират своя потенциал за растеж, да се разрастват и да се възползват от регионалните и световните вериги за създаване на стойност поради малкия размер, ограничените ресурси (като умения и финанси) или промишлеността и пазарните условия, ММСП от трансграничния район изостават в цифровия преход и са непропорционално засегнати от неефективността на пазара, пречките пред търговията, неефективността на политиките и качеството на институциите. Нов подход за подкрепа на програмата, като например **директна подкрепа** за ММСП, може да подобри тяхната ефективност и разрастване, както и техния принос за приобщаващия растеж. С оглед на отрицателното въздействие на пандемията от Covid върху микропредприятията и малките предприятия, които обикновено имат недостатъчен капитал и слаб потенциал за развитие, пряката подкрепа за микро-, малките и средните предприятия придобива по-голямо значение от всякога, като се основава на опита, придобит от непряката подкрепа за бизнеса от предходните програмни периоди. Освен това, целенасочената подкрепа за предприятията с оглед увеличаване на производството и достигане до нови пазари напълно допълва усилията на ЕС-Западните Балкани за изграждане на Общ регионален пазар като инструмент за повишаване на привлекателността и конкурентоспособността на целия регион, за ускоряване на възстановяването след пандемия и за привличане на инвеститори, търсещи диверсификация на доставките и по-къси вериги на стойност.

Неизчерпателният списък на дейности, които трябва да бъдат подкрепени, включва:

- Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество;
- Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на

квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Действия, насочени към повишаване на производствения капацитет;

- Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите/услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качеството на продукта/услугата;
- Действия, насочени към достъп до нови пазари или пазарни сегменти, включващи маркетингови проучвания, технологии за пространствено разширяване, сътрудничество между организации и съвместни бизнес схеми с други предприятия, фирмени изложбени зали във фирмения обект и др.
- Маркетингови и рекламни дейности, участие в международни панаири, изложения и други промоционални мероприятия, консултантски и информационни услуги, включително електронен маркетинг, комуникация с клиенти и др.

Областите на намеса ще бъдат тясно координирани с националните стратегии за конкурентоспособност и приложимите анализи. Подкрепата за ММСП ще се предоставя чрез конкурентен подход – открити покани за представяне на предложения, при пълно спазване на прилагането на правилата de-minimis (Регламент (ЕС) 1407/2013). Съответните законови разпоредби налагат финансови ограничения (200 000 евро за всяко предприятие за 3-годишен период) за проекти на МСП, които отговарят на условията за финансиране по програмата.

За да се концентрира използването на ограничените ресурси по най-ефективния начин, подкрепата на програмата ще бъде ограничена до микро, малки и средни предприятия по смисъла на Препоръка на Комисията 2003/361/ЕО.

Видовете дейности са оценени като съвместими с принципа за ненанасяне на значителна вреда (DNSH), тъй като поради естеството си не се очаква да имат значително отрицателно въздействие върху околната среда и са оценени като съвместими по методологията на Република България.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на един-единствен бенефициер или ограничен списък на бенефициерите и процедурата за отпускане на средства

Неприложимо

2.1.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
<i>Конкурентоспособен граничен регион</i>	<i>1.1. Засилване на устойчивия растеж и</i>	<i>RCO 116</i>	<i>Съвместно разработени решения</i>	<i>Решения</i>	<i>0</i>	<i>15</i>

	конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции						
--	---	--	--	--	--	--	--

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Конкурентно способен граничен регион	1.1 Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции	RCR 104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения	0		11	Система на УО за мониторинг / Проучване	

2.1.4. Основни целеви групи

Основните целеви групи за СЦ 1.1 Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции, са ММСП.

2.1.5. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИТИ, ВОМР или други териториални инструменти

Неприложимо

2.1.6. Предвидено използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.1.7. Ориентировъчно разпределение на средствата от ЕС по програмата в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.1	021 Стопанско развитие и интернационализация на МСП, включително производствени инвестиции;	2 753 910,00
1	ЕФРР+ИПА	1.1	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата членка, така и извън нея	2 753 909,46

Таблица 5: Измерение 2 – Форма на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.1	01- Безвъзмездни средства	5 507 819,46

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
1	ЕФРР+ИПА	1.1	18 Градове и предградия	3 304 692,00
1	ЕФРР+ИПА	1.1	20 Селски райони	2 203 127,46

2.2. Приоритет 2: Интегрирано развитие на граничния регион

2.2.1. Специфична цел

2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони

2.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Приоритет 2 „Интегрирано развитие на граничния регион“ ще даде възможност на мултитематичните предизвикателства в програмния район да бъдат преодоляни чрез Интегрирана териториална стратегия (ИТС) в съответствие с член. 28 от Регламента за общоприложимите разпоредби. Очаква се интегрираните инвестиции в местната икономика за насърчаване на териториалното развитие, да доведат до по-висока добавена стойност и ще гарантират ефекта на лоста на средствата по ЕФРР и ИПП.

Изпълнените досега програми са осигурили широк брой и набор от крайни продукти, но в същото време е трудно да се установи техният ефект и специфичната добавена стойност в трансграничния район. Поради това е налице силна необходимост от замяна на некоординираните и подобни на тях инвестиции с многостранни и многосекторни решения в ключовите области на политиката, които определят степента на териториално сближаване.

Областта на политиката, която очертава перспективите за териториално икономическо развитие, е Европейската Зелена сделка с нейните три цели: 1) Нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г.; 2) Икономически растеж, отделен от използването на ресурси, и 3) Нито един човек, и нито едно място да не бъдат изоставени. Справедливият и приобщаващ преход е водещият принцип на Европейската Зелена сделка, която се нуждае от спешно прилагане във всички сектори, и по-специално в тези с висок отпечатък върху околната среда, като например дейностите на предприятията и туризма. Съчетаването на Европейската Зелена сделка и Териториалния дневен ред 2030 г. допълнително предизвиква малките и слабо развити райони да преразгледат своите териториални пречки и потенциал за посрещане на

местните нужди с глобално договорени подходи (декарбонизация, индустриална симбиоза, приобщаване). Това е ясна териториална програма за интегрирано развитие на програмния район – за подобряване на съвременния живот чрез устойчиви решения с ефективно използване на ресурсите и нулеви въглеродни емисии.

Следва да се отбележи, че в по-голямата част от трансграничния район има висок риск от бедност, социално изключване, непрекъсната емиграция на млади хора в активна възраст и увеличаване на дела на възрастните хора. Слабите възможности за заетост в селските райони водят до концентрация на бизнес дейности и възможности за заетост главно в големите градове. За всички трансгранични райони съществуват икономически различия, главно между градските и селските райони. Регионите са относително изолирани от националните икономики. Сред отрицателните последици от световната пандемия са уязвимостта на микропредприятията и малките предприятия, системите на здравеопазване, както и низходящите тенденции в туристическия сектор. Често срещани слабости в районита са остарялата инфраструктура, свързана с предотвратяването на риска, ниското ниво на развитие на екологичния туризъм и високата степен на уязвимост по отношение на изменението на климата. Все още съществуват проблеми с пътната инфраструктура и връзките на малките градове с главните пътища са слаби. Като цяло областта на стратегията има най-ниските резултати по всички показатели за развитие от целия ЕС.

В същото време програмния район е богат на природни ресурси, културно и историческо наследство. В района на Програмата има два културни обекта или природни обекти от световното културно наследство на ЮНЕСКО – Гъмзиград-Ромулиана, дворец Галериус в Сърбия и манастир Рила в България. Предварителният списък на световното културно наследство на ЮНЕСКО включва 16 материални недвижими обекта в България и 12 в Сърбия, сред които една културно-историческа забележителност, която се намира в програмния район – границите на Римската империя – Дунавските лимеси в България и границите на Римската империя (за Сърбия).

Районът на Програмата се ползва от изобилие от природни забележителности, чийто достъп или е недостатъчно развит, или се нуждае от повече връзки с местната верига за създаване на стойност в туризма, така че опазването на природата да се превърне в приоритет на политиката, както и повишаването на приходите. Този подход изисква интегрирани мерки за развитие на екотуризма, съчетаващ изобилието на Стара планина с привлекателната сила на селищата в обособен туристически продукт. Целта на този продукт е да спомогне за насърчаване на устойчивото развитие, което ще позволи на планинските райони да останат привлекателни места за туристите, които търсят отдих и удоволствие, но преди всичко да останат като ценени места за обитаване, които са място, където си струва да живееш. Това може да се постигне например чрез осигуряване на инфраструктура за отговорно пътуване и посещения в относително незасегнати райони и обекти от природното и културното наследство, както и чрез стимулиране на социално-икономическото участие на местното население в предлагането на туристически услуги. Значителен обем от приоритетни дейности, обхващащ поне 40% от бюджета на програмния приоритет ще бъде фокусиран в туризма. Очаква се инвестициите да подобрят инфраструктурата и услугите, свързани с туризма, брендирането и маркетинга, както и да засилят междуинституционалната координация и разработването на политики, като същевременно насърчава опазването и повторното свързване с естествените екосистеми в търсене на устойчива туристическа трансгранична общност.

Също така един от европейските велосипедни маршрути ЕвроВело 13 „Пътят на Желязната завеса“ преминава през трансграничния район. Всичко това са ключови предпоставки за разработването на интегрирани туристически продукти, но въпреки предоставената досега широка подкрепа от Interreg за индивидуални туристически проекти, не е постигнат устойчив интегриран и трансграничен туристически ефект (напр. целогодишни туристически продукти за трансгранично сътрудничество, които включват посещения на различни обекти в програмния район). Въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона „разпознава“ непреодолими слабости, като: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от туристически дружества, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културно-историческото наследство.

Разработената ИТС е в основата на изпълнението на приоритета и териториалните особености очертани по-горе, именно те формират стратегическата ориентация и фокус на приоритета. При разработването на стратегията е търсено постигането на разумно съвкупно равнище на стратегическата рамка в съответствие с новите подходи за програмиране, проявени в политиката на сближаване на ЕС за периода 2021—2027 г., както и средство за предварително опростяване на изпълнението. Следователно ИТС преследва една стратегическа цел, подкрепена от две специфични цели, както следва:

Стратегическа цел: Засилване на растежа във всичките му аспекти

Специфична цел 1: Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги

Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, включително в областта на туризма (най-малко 40 % от бюджета на приоритета да се заделят за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и културата)

От типологична гледна точка ИТС ще подкрепят широк спектър от действия – научноизследователски и развойни дейности; създаване и разпространение на информация, знания и умения; обучения; услуги; изграждане на мрежи; изготвяне на политики; незначително обновяване, подобряване и поддръжка на пътища и съоръжения от обществено значение; защита и опазване и т.н. кумулативните резултати от всички тези разнообразни действия, които ще бъдат насочени към преодоляване на широки тематични пречки и предизвикателства, ще доведат до интегриран ефект върху териториалното развитие.

Неизчерпателният списък на групите действия, които трябва да бъдат подкрепени, включва:

- *Действия, насочени към разширяване на достъпността и подобряване на качеството на услугите от общ интерес (УОИ)* в подкрепа на социалния и икономическия растеж – разработване на решения, които отговарят на променящите се нужди чрез възприемане на нови технологии (по-добро съотношение цена/качество, по-бързо предоставяне на услуги), обществени предизвикателства (напр. застаряване на населението, обезлюдяване, сребърна икономика и др.) и финансови ограничения; разработване на решения за разнообразяване на начините за организиране, предоставяне и финансиране на УОИ;

- *Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за местните предприятия за растеж, разширяване и постигане на по-добри резултати на един по-екологичен и по-интелигентен световен пазар* – организациите за подкрепа на бизнеса от региона ще си сътрудничат при създаването на цялостна съвместна бизнес програма за бизнес услуги и консултантски услуги, предназначена да отговори на нуждите на местните ММСП за разрастване и повишаване на конкурентоспособността на регионалния и международния пазар. Програмата ще се

съсредоточи върху обучението и развитието, които ще обхванат широк кръг от теми (предприемачество, интегрираност, ефективно използване на ресурсите, цифровизация, интернализация), заедно със стабилна режа за подкрепа надзора и наставничеството. Тази непряка подкрепа за местния бизнес ще генерира по-широки ползи за програмния район. Такива ползи могат да включват повишена заетост, предприемачество и конкурентоспособност в региона, както и подобрени условия на околната среда, подобрени иновации и по-добри нива на оцеляване на бизнеса. Подкрепата на предприятията по П2 ще допълни пряката подкрепа, предвидена по П1, по следния начин: Целта на П1 (пряка подкрепа за МСП) е подобряване на производителността и увеличаване на пазарните дялове чрез: 1) съвместно разработени технологични решения за засилване на устойчивия растеж и 2) осигуряване на производствени инвестиции (придобиване на основен капитал и нематериални активи) до - мащабиране на тези решения. Целта на П2, по отношение на МСП, е да се подобрят знанията и уменията на предприятията (придобиване на капитал от знания) в различни области на политиката (напр. интеграция в регионални и международни вериги на стойност) за справяне с различни териториални социално-икономически предизвикателства чрез предоставяне на непряка подкрепа (консултации, обучение, обмен на опит). На практика индивидуалната подкрепа на предприятията по приоритет 2, която ще бъде разработена под формата на програми за подкрепа на бизнеса въз основа на задълбочено проучени нужди и потенциал за растеж, ще търси постигането на цели като: повишаване на иновациите и предприемаческия капацитет, преминаване към по-дигитален и по-екологичен начин на работа, присъединяване към международни вериги на стойност, растеж на бизнеса и др.

- Действия, насочени към рационализиране на използването на туристическите ресурси на трансграничния регион, вкл. осигуряване на по-бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за свързване в мрежа на културно наследство и туристически обекти в трансграничния район – разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти; реставрация, опазване, представяне на обекти на културното наследство; подкрепа за природни туристически обекти; създаване на природни обекти за стопанско ползване; инвестиции в инфраструктура и съоръжения за туристическа подкрепа; укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа, пътната инфраструктура, инфраструктурата на граничните пунктове; обучение на персонал на туристически атракции; подобряване на практиките за маркетинг и брендиране в туризма в трансграничния район.

Видовете дейности са оценени като съвместими с принципа за ненанасяне на значителна вреда (DNSH), по същия начин, както е посочено по-горе.

Благодарение на широкообхватната програмна подкрепа за интегрирано териториално развитие, решенията и резултатите от осъществените интервенции биха могли да допринесат за постигането на целите за икономическо развитие, туризъм, околна среда и институционален капацитет на Стратегията на ЕС за Дунавския регион и Стратегията на ЕС за региона на Адриатическо и Йонийско море.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на един-единствен бенефициер или ограничен списък на бенефициерите и процедурата за отпускане на средства

Неприложимо

2.2.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	<i>RCO 116</i>	<i>Съвместно разработени решения</i>	<i>Решения</i>	<i>8</i>	<i>20</i>
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	<i>RCO87</i>	<i>Организации, които сътрудничат трансгранично</i>	<i>Организации</i>	<i>24</i>	<i>55</i>

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	<i>RCR104</i>	<i>Решения, възприети или разширени от организациите</i>	<i>Решения</i>			<i>38</i>	<i>Система на УО за мониторинг / Проучване</i>	

2.2.4. Основни целеви групи

Основните целеви групи на СЦ 2.1 Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в области, различни от градските, са:

- гражданско общество;

- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи;
- Неправителствени организации;
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение;
- Социални институции;
- МСП и техните професионални организации.

2.2.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Изпълнението на Приоритет 2 „Интегрирано развитие на граничния регион“ се планира да се осъществи въз основа на специална интегрирана териториална стратегия (ИТС), чието изпълнение ще се управлява от Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, съставен от представители на широк кръг от заинтересовани страни от двете страни на границата. Избраният подход отдолу-нагоре за изпълнение на Приоритет 2 е в пълно съответствие с разпоредбите на Глава II „Териториално развитие“ на Регламента за общоприложимите разпоредби и Раздел II „Териториално развитие“ на Регламента за ЕТС.

ИТС се изготвя от Работна група, състояща се от заинтересовани страни от региона (представителна извадка) – общини, области, НПО, професионални организации, бизнес и др. Групата се подпомага от външен изпълнител за изготвянето на стратегията, който има ангажимент за практическото разписване на стратегията и носи съответните отговорности за осигуряване на съответствие с чл. 29, ал. 2 от РОР и чл. 20 от Регламента за ЕТС. За изработването на стратегическия контекст на ИТС като основа бяха използвани следните стратегически документи на регионални и местни заинтересовани страни:

- Интегрирана стратегия за териториално развитие на Северозападен регион NUTS II (Република България)
- Интегрирана стратегия за териториално развитие на Югозападен регион NUTS II (Република България)
- Регионален устройствен план за областите Нишава, Топлица и Пирот (Република Сърбия)
- Регионален териториален план за области Зайчар и Бор (Република Сърбия)
- Регионален териториален план за областите Ябланица и Пчиня (Република Сърбия).

Останалата част от работата и решението за окончателното дефиниране на тематичния фокус на ИТС бяха предоставени на широката общественост от областта под формата на открити консултации (пролетта на 2021 г.). В периода декември 2021 г. - януари 2022 г. премина вторият кръг от консултации. Целта му беше да събере идеи за проекти от най-ниското ниво от стълбата на гражданското участие и ангажираността на общността. Събраните идеи за проекти ще послужат като основа за създаване на списък с операции. Бяха организирани 4 вебинара за всички заинтересовани страни от двете страни на

границата, позволявайки на участниците да се включат в дискусии по въпросите на ИТС и идеите за проекти.

Териториалното насочване на ИТС обхваща цялата програмна област, включваща следните типове територии: 1) градове, населени места и предградия, 2) селски райони и 3) планински райони. Избраният териториален фокус на ИТС излезе като препоръка на Териториалния анализ (ТА), който разкри редица териториални особености (идентични икономически, социални и териториални предизвикателства и потенциали за развитие в различните територии), които водят и обосновават подобно заключение. 12-те областни центъра в трансграничния регион са центрове за развитие на трансграничната територия и „възли“ на полицентрична селищна мрежа. Те обслужват останалата територия, реализират сложни взаимодействия и взаимозависимости с по-малки градове и други населени места. Освен осигуряване на заетост (предимно пътуване до работа), тези центрове за развитие са част от национални и регионални системи за предоставяне на здравеопазване, образование, административни и други услуги. Следователно всяка от тези 12 области има общи характеристики на функционална зона, но поради ограниченото им географско покритие е трудно да се адаптират с индивидуални инвестиционни планове. Докато работи в тези системи, пространственият обхват на ИТС може да надхвърли официалните граници на трансграничния регион. Това показва, че функционалните зони имат условни граници в зависимост от функционалния обхват на започнатата дейност/интервенция/мярка. Следователно може да се каже, че територията на ИТС благоприятства разработването и прилагането на интегриран отговор на разкритите нужди и потенциали за развитие, умален по обхват, за да покрие критерия за осъществимост.

Интегрираният подход за решаване на общи нужди и използване на съществуващите възможности ще се реализира чрез многосекторен пакет от мерки (събрани в списък с операции). Изпълнението на ИТС ще бъде ръководено от Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, който също ще участва в избора на операции и ще си сътрудничи с националните органи за вземане на решения за финансиране от ЕС, като Съветите за регионално развитие в Република България. Този подход е избран, за да гарантира и доказва ясното присъствие на местните заинтересовани страни в ИТС.

2.2.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.2.7. Ориентировъчно разпределение на средствата от ЕС по програмата в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
2	ЕФРР+ИПА	2.1	023 Развитие на умения за интелигентна специализация, промишлен преход, предприемачество и приспособимост на предприятията към промените;	3 557 403,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	024 Специализирани услуги за подпомагане на	3 557 403,00

			МСП и групи от МСП (включително услуги за управление, маркетинг и проектиране)	
2	ЕФРР+ИПА	2.1	169 Инициативи за териториално развитие, включително изготвяне на териториални стратегии;	3 557 403,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	165 Опазване, развитие и популяризиране на публични туристически активи и туристически услуги	3 162 136,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	166 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културни услуги;	3 162 136,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	167 Опазване, развитие и популяризиране на природното наследство и екотуризма извън рамките на защитените зони по „Натура 2000“	1 581 068,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата членка, така и извън нея	1 185 803,18

Таблица 5: Измерение 2 – Форма на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
2	ЕФРР+ИПА	2.1	01 Безвъзмездни средства	19 763 352,18

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
2	ЕФРР+ИПА	2.1	18 Градове и предградия	10 079 310,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	20 Селски райони	6 126 640,00
2	ЕФРР+ИПА	2.1	21 Планински райони	3 557 402,18

2.3. Приоритет 3: По-устойчив граничен район

2.3.1. Специфична цел

3.1. Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи

2.3.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

През предходните и текущите програмни периоди в трансграничния район са реализирани няколко проекта, борещи се с природните рискове и отговарящи на специфични нужди в областта. Досега програмите 2007-2013 и 2014-2020 показват липса на мащабни водещи

проекти, които осигуряват цялостен отговор на предизвикателствата и нуждите в областта на превенцията на риска и оказват въздействие върху целия програмен район. Предварително определен стратегически проект за подготовка на населението (*сръбското население ще бъде обучено за действия в случай на бедствия, с акцент върху горските пожари, докато българското трансгранично население ще бъде инструктирано за действия в случай на земетресения, а възрастни хора ще бъде информирано за правилните действия в случай на земетресения, пожари и други бедствия*) за действия в случай на бедствия и за подобряване на капацитета на професионалните екипи и доброволците за реагиране в случай на извънредни ситуации, които ще бъдат насочени към постигането на най-добри резултати от миналото:

1. Разширяване на рамката за трансгранично реагиране при бедствия чрез добавяне на повече видове природни и причинени от човека бедствия;
2. Повишаване на регионалния капацитет за реагиране при бедствия на най-засегнатите – специалистите, доброволците и населението по границите.

Намаляването на риска от природни бедствия изисква навременни и добре координирани мерки. В това отношение заедно с отговорните институции (като предварително определени партньори) широкото участие на общността, която е подходящо обучена за борба с природните бедствия, ще увеличи капацитета за реагиране на местно равнище и устойчивостта при бедствия и същевременно ще намали степента, в която дадена природна заплаха може да има вредно въздействие върху икономическото развитие в региона.

Поради това, за да се даде възможност на специалистите, доброволците, академичните среди и заинтересованите страни да допринесат за намаляване на риска от природни бедствия, се предлага следният неизчерпателен списък на дейностите:

- *Оптимизиране на образователния процес по отношение на разработването и прилагането на рамка за реагиране при бедствия, целяща засилване на взаимодействието между науката и политиката за по-стабилна база от знания за вземането на решения;*
- *Действия, насочени към укрепване на институционалното сътрудничество в трансграничния регион чрез разработване на ръководства и стратегически документи обмен на информация, знания и умения; провеждане на съвместни обучения на място и др.;*
- *Разработване и прилагане на всеобхватна програма за готовност на граничните общности за адекватна реакция при природни бедствия, включително обучения на място, симулации, кампании за повишаване на осведомеността и др.;*
- *Малки инвестиции в публична инфраструктура за обучение и инвестиции в специализирано оборудване;*
- *Съвместно разработване на протоколи, процедури и подходи за предотвратяване на риска и управление на бързото реагиране при много потенциални извънредни ситуации.*

Видовете дейности са оценени като съвместими с принципа за ненанасяне на значителни вреди, по същия начин, както е посочено по-горе.

За програмите ИНТЕРАКТ и ЕСПОН:

Определяне на един-единствен бенефициер или ограничен списък на бенефициерите и процедурата за отпускане на средства

Неприложимо

2.3.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайния продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RC085	Участие в съвместни схеми за обучение	участия	78	310
По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RC081	Участие в съвместни трансгранични действия	участия	28	110
По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RC083	Съвместно разработени стратегии и планове за действие	стратегия/план за действие	0	3

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референт на година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCR81	Приключване на съвместни схеми за обучение	участници			310	Система за монитори на на УО	

По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCR85	Участия в съвместни трансгранични и действия след приключване на проекта	участия			22	Система на УО за мониторинг / Проучване	
По-устойчив граничен район	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCR79	Съвместни стратегии и планове за действие, приети от организацията	съвместна стратегия/план за действие			3	Система на УО за мониторинг / Проучване	3

2.3.4. Основните целеви групи

Основните целеви групи на конкретната цел „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, превенцията на риска и устойчивостта при бедствия“ са:

- Националните органи за управление на бедствия в България и Сърбия;
- Местни екипи за защита и спасяване от България и Сърбия;
- Доброволни пожарни отряди от Сърбия и Националното сдружение на доброволците в Република България;
- Местни власти
- Деца, студенти, възрастни хора на възраст 60 години и повече, представители на бизнеса;
- Общо население от трансграничния регион.

Бенефициерите по СЦ 3.1. са:

- Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Министерство на вътрешните работи (ГДПБЗН – МВР), България;
- Сектор „Управление на извънредни ситуации“ – Министерство на вътрешните работи (SEM МВР), Сърбия;
- Академията на Министерство на вътрешните работи, България;
- Национална асоциация на доброволците в Република България (НАДРБ);
- Други компетентни институции в тази област.

2.3.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Неприложимо

2.3.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.3.7. Ориентировъчно разпределение на средствата от ЕС по програмата в зависимост от вида на интервенцията

Таблица 4: Измерение 1 – Област на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
3	ЕФРР+ИПА	3.1	059 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: пожари (включително повишаване на информираността, системи за гражданска защита и управление на бедствия, инфраструктури и екосистемни подходи)	7 127 766,36

Таблица 5: Измерение 2 – Форма на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
3	ЕФРР+ИПА	3.1	01 Безвъзмездни средства	7 127 766,36

Таблица 6: Измерение 3 – Териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Стойност (EUR)
3	ЕФРР+ИПА	3.1	18. Градове и предградия	7 127 766,36

3. Финансов план

3.1 Финансово разпределение по години

Таблица 7

Фонд	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ЕФРР (цел „Териториално сътрудничество“)	0	2 699 862,00	2 743 230,00	2 787 465,00	2 832 585,00	2 347 138,00	2 394 080,00	15 804 360,00
ИПП III ТГС ¹⁰	0	2 784 681,00	2 860 077,00	2 898 189,00	2 956 186,00	2 522 452,00	2 572 993,00	16 594 578,00
ТГС по ИССРМС ¹¹								
ИПП III ¹²								
ИССРМС ¹³								
ПОСТ ¹⁴								
Средства от Interreg ¹⁵								
Общо	0	5 484 543,00	5 603 307,00	5 685 654,00	5 788 771,00	4 869 590,00	4 967 073,00	32 398 938,00

¹⁰ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

¹¹ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

¹² Направления Б и В на Interreg.

¹³ Направления Б и В на Interreg.

¹⁴ Направления Б, В и Г на Interreg.

¹⁵ ЕФРР, ИПП III, ИССРМС или ПОСТ, като единична сума по направления Б и В

3.2 Общо бюджетни кредити по фонд и национално съфинансиране

Таблица 8

Цел на политиката № или ТП	Приоритет	Фонд (което е приложимо)	Основа за изчисляване на подкрепата от ЕС (общ допустим разход или публичен принос)	Финансов принос на ЕС (a)=(a1)+(a2)	Индикативно разпределение на финансовия принос на ЕС		Национален финансов принос (б)=(в)+(з)	Индикативно разпределение на националния принос		Общо (д)=(а)+(б)	Процент на съфинансиране (е)=(а)/(д)	Финансов принос от трети държави (за информация)
					без ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (a1)	За ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (a2)		Национален публичен (в)	Национален частен (з)			
						Приоритет 1		ЕФРР	Общ допустим разход			
		ИПП III ТГС ¹⁶	Общ допустим разход	2 821 078,26	2 564 616,60	256 461,66	497 837,34	248 918,67	248 918,67	3 318 915,60	0,85	
		ТГС по ИССРМС ¹⁷										
		ИПП III ¹⁸										
		ИССРМС ¹⁹										
		ПОСТ ²⁰										
		Средства от Interreg ²¹										
	Приоритет 2	ЕФРР	Общ допустим разход	3 476 959,20	3 160 872,00	316 087,20	613 581,00	306 790,50	306 790,50	4 090 540,20	0,85	
		ИПП III ТГС	Общ допустим разход	3 650 807,16	3 318 915,60	331 891,56	644 260,09	322 130,04	322 130,05	4 295 067,25	0,85	
		ТГС по ИССРМС										
		ИПП III										
		ИССРМС										
		ПОСТ										
		Средства от Interreg										

¹⁶ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

¹⁷ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

¹⁸ Направления Б и В на Interreg.

¹⁹ Направления Б и В на Interreg.

²⁰ Направления Б, В и Г на Interreg.

²¹ ЕФРР, ИПП III, ИССРМС или ПОСТ, като единична сума по направления Б и В на Interreg.

	Приоритет 3	<i>ЕФРР</i>	<i>Общ допустим разход</i>	9 640 659,60	8 764 236,00	876 423,60	1 701 292,80	850 646,40	850 646,40	11 341 952,40	0,85	
		<i>ИПП III ТГС</i>	<i>Общ допустим разход</i>	10 122 692,58	9 202 447,80	920 244,78	1 786 357,52	893 178,76	893 178,76	11 909 050,10	0,85	
		<i>ТГС по ИССРМС</i>										
		<i>ИПП III</i>										
		<i>ИССРМС</i>										
		<i>ПОСТ</i>										
		<i>Средства от Interreg</i>										
	<i>Общо</i>	<i>Всички фондове</i>	<i>Общ допустим разход</i>	32 398 938,00	29 453 580,00	2 945 358,00	5 717 459,55	2 858 729,77	2 858 729,78	38 116 397,55	0,85	
		<i>ЕФРР</i>	<i>Общ допустим разход</i>	15 804 360,00	14 367 600,00	1 436 760,00	2 789 004,60	1 394 502,30	1 394 502,30	18 593 364,60	0,85	
		<i>ИПП III ТГС</i>	<i>Общ допустим разход</i>	16 594 578,00	15 085 980,00	1 508 598,00	2 928 454,95	1 464 227,47	1 464 227,48	19 523 032,95	0,85	
		<i>ТГС по ИССРМС</i>										
		<i>ИПП III</i>										
		<i>ИССРМС</i>										
		<i>ПОСТ</i>										
		<i>Средства от Interreg</i>										
	<i>Общо</i>	<i>Всички фондове</i>	<i>Общо допустими разходи</i>	32 398 938,00	29 453 580,00	2 945 358,00	5 717 459,55	2 858 729,77	2 858 729,78	38 116 397,55	0,85	

4. Предприети действия за привличане на съответните партньори в подготовката на програмата по Interreg и ролята на тези партньори по програмата в изпълнението, мониторинга и оценката на програмата

1. Регионални консултации

Процесът на подготовка на програмата за трансгранично сътрудничество Interreg-ИПП между България и Сърбия започна с регионални консултации, в които управляващите органи представиха новите елементи за програмния период 2021—2027 г.

Регионалните консултации, проведени през есента на 2019 г. в Монтана и Ботевград (Република България) и Бор и Ниш (Република Сърбия), бяха с широко и активно участие от всички региони и области от допустимия район. Повечето от участниците в консултациите бяха представители на НПО, образователни и университетски институции, местни администрации, ММСП. По време на регионалните консултации бяха използвани множество инструменти: събиране на идеи за проекти от потенциалните бенефициери и попълване на въпросниците с коментари и предложения. Качествените коментари бяха взети предвид от екипа за програмиране на УО при изготвянето на програмния документ за периода 2021—2027 г. Проведените регионални консултации от двете страни на границата идентифицираха местните нужди, слабости и проблеми, следвайки подхода „отдолу нагоре“. Заинтересованите страни повдигнаха въпроса за отрицателното демографско развитие и обезлюдяването в селските райони; миграция на квалифицирана работна сила, включително високо ниво на безработица; недостатъчен капитал и ниско ниво на развитие на ММСП в сравнение с цялата територия на страната; по-слабо развит туристически сектор и ниско ниво на развитие на екологичен туризъм; съвместни предизвикателства, свързани с превенция на риска и липса на устойчиви решения по отношение на превенцията на риска от бедствия; слабо развита пътна, туристическа и екологична инфраструктура; липса на дейности, които биха допринесли за интегрираното развитие на трансграничния район; ниско ниво на популяризиране на богатото културно и природно наследство; съществуваща пречка за съвместни мерки за опазване на природното и културното наследство.

Въз основа на статистическите данни, събрани на ниво програма, както и на резултатите от регионалните консултации, беше изготвен териториален анализ на програмния район.

2. Съвместна работна група по програмирането (СРГ)

Съвместната работна група (СРГ) трябва да ръководи фазата на програмиране и осигурява качеството и ефективността на подготовката на програмата. Основни отговорности на групата са:

- Подготовка на програмата.
- Организиране на диалог със съответните заинтересовани страни, усещане за резултатите от националните консултации и т.н.

През октомври 2019 г. беше създадена СРГ за разработване на програмата с председател – заместник-министър на регионалното развитие и благоустройството на Република България и съпредседател - координаторът за трансгранично сътрудничество в Министерството на европейската интеграция в Република Сърбия. Членовете и наблюдателите на СРГ бяха определени за представители на Република България като държава членка, а Република Сърбия – като държава, която не е членка, включва институции и организации в съответствие с допустимите региони, които бяха представени с право на глас и с консултативни функции. СРГ прие следните документи:

- Въз основа на процедурния правилник на СРГ, одобрен на първото техническо заседание през ноември 2019 г., Съвместната работна група направлява фазата на програмиране и гарантира качеството и ефективността на подготовката на програмата и носи цялостната отговорност за организирането на диалог със съответните заинтересовани страни, като използва резултатите от националните консултации.
- През септември 2020 г. чрез писмена процедура беше одобрен териториалният анализ за трансгранично пространство Република България – Република Сърбия, включително SWOT анализа и заключенията, и беше даден мандат на Управляващия орган и на Националния орган да изготвят и представят предложение за логическа рамка за интервенциите.
- На второто заседание през декември 2020 г. беше одобрена логическата рамка за интервенциите и беше даден мандат на Управляващия орган и на Националния орган да изготвят и представят предложение за програмен документ.

3. Работна група по разработването на интегрирана териториална стратегия за региона на ТГС

Във връзка с разработването на териториална стратегия за интегрирани мерки и избран приоритет на програмата в обхвата на ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ по Програмата за ТГС между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г., беше създадена работна група.

Работната група има подпомагащи функции при изготвянето на многогодишна (обхващаща периода 2021—2027 г.) Стратегия за интегрирано териториално развитие с цел да се отговори на нуждите на програмата за ТГС INTERREG – ИПП между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г., за да се допринесе за устойчивото икономическо развитие на региона. Цялостната отговорност на работната група е следната:

- Сътрудничество с избрания изпълнител по време на разработването на Териториалната стратегия за интегрирани мерки по ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ по програма за трансгранично сътрудничество INTERREG-IPA между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г.

- Информация за резултатите от диалога със съответните заинтересовани страни, бази данни, експертни позиции и т.н.

Работната група включва широк кръг представители от трансграничния регион с цел да се гарантира прозрачен и основан на участието подход при разработването на стратегията и да се гарантира ангажираността на местните заинтересовани страни. По този начин работната група се състои от представители на регионалната администрация, общините, социално-икономическите партньори, неправителствените организации и бизнеса от региона на трансграничното сътрудничество. Впоследствие, работната група ще послужи като основа за създаването на управляващ орган на стратегията и ще осигури приемственост в прилагането на териториалния подход за трансграничния регион.

4. Изпълнение, наблюдение и оценка

В съответствие с член 28 от Регламент (ЕС) 2021/1059 в срок от три месеца след одобряването на програмата ще бъде създаден Съвместен комитет за наблюдение (СКН). Съставът на КН ще гарантира балансирано представителство на съответните органи, междинните звена и представителите на партньорите по програмата и ще включва и представители на органите, създадени съвместно в целия програмен район или обхващащи част от него. Съставът на СКН ще зачита принципите на партньорство и многостепенно управление и ще включва публичните органи (регионални, местни и други); икономически и социални партньори; представители на гражданското общество, като например екологични партньори, неправителствени организации и организации, отговарящи за насърчаване на социалното приобщаване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията; изследователски организации и университети и др. СКН включва също така заинтересовани страни от регионалните консултации и членове на съвместната работна група. Подходът ще гарантира затваряне на цикъла и непрекъснатостта на процеса на определяне на проектите, мониторинг на изпълнението и оценката на програмата. СКН ще бъде надлежно информиран за дейностите, свързани с Техническа помощ.

Основните компетенции и отговорности на мониторинговия комитет ще бъдат определени в съответствие с член 30 от Регламент (ЕС) 2021/1059.

Програмата ще продължи да насърчава прозрачността чрез публикуване на всички важни документи за справка на интернет страницата на програмата. Всички заинтересовани страни ще бъдат поканени да изпратят коментари. Важна роля в изпълнението на ЦП 5 ще бъде на управителния орган на интегрираната териториална стратегия в областта на трансграничното сътрудничество, който ще работи в тясно сътрудничество със СКН на програмата, за да се гарантира успешното изпълнение на ЦП 5.

5. Подход към комуникацията и публичността за програмата по Interreg (цели, целеви групи, комуникационни канали, включително отразяване в социалните медии, където е приложимо, планиран бюджет и съответните показатели за мониторинг и оценка)

Програмата ще направи преглед на добрите практики в комуникацията от предходния период и ще приложи гъвкав подход за достигане до целевата аудитория. Това се изразява в следните комуникационни цели:

- да направи програмата известна, привлекателна и леснодостъпна;
- подпомагане на бенефициерите при изпълнението на проектите;
- да се гарантира широко признаване на подкрепата от ЕС за развитие на програмния район.

Основният акцент на комуникационните дейности е насочен към потенциалните кандидати, бенефициерите, заинтересованите страни и институциите, участващи в изпълнението.

Дейностите по комуникация и видимост ще достигнат до широка аудитория от целевата територия, както географски, така и тематично, и ще следват целите на програмата. Целевите групи са:

— Потенциални бенефициери: публични органи, МСП, НПО, институции за научни изследвания и обучения, и други съвместни трансгранични структури.

— Други заинтересовани страни – национални, регионални и местни власти, бизнес, социални, туристически, културни, спортни сдружения и , заинтересовани страни от другите оперативни програми;

— Национални/регионални/местни медии от двете държави;

При комбинацията от комуникационни канали се вземат предвид тематичните цели на програмата. Съществуват както цифрови, така и традиционни инструменти:

Канали за комуникация

1. Цифрови

- Уебсайт;
- Социални медии (Facebook и YouTube);
- Електронни прояви (срещи, работни срещи, конференции, семинари, обучения);
- Дейности за връзки с обществеността (информационни бюлетини, електронни брошури, Наръчник за визуална идентичност)

2. Традиционни

- Дейности за връзки с обществеността (съобщения за медиите, публикации, интервюта, показване, кратки видеоматериали)
- Сигнализация (блокове с логото на програмата на входа на сградата и на УО, НО, СС, плаващи под знамето на ЕС);

3. Мероприятия/обучения

- Срещи, работни срещи, конференции, семинари и обучения;
- Местни прояви за честване на Европейския ден на сътрудничеството

Уебсайт

Подобно на основния източник на информация, новата интернет страница ще запази основната основна структура като тази от периода 2014-2020 г.

Социални медии

Програмата ще използва Facebook и YouTube като основни канали в социалните медии. За да достигне максимална аудитория, УО ще използва оптимизация на търсачките (SEO) и реклами в Google (Google Ads), Facebook и YouTube.

вебинари за електронно обучение

УО ще обърне специално внимание на обученията и ще гарантира достъпността на информацията за заинтересованите страни, които не могат да присъстват физически на събитията. Ако е необходимо, всички възможни прояви под линията (BTL) ще бъдат прехвърлени онлайн.

Дейности по връзки с обществеността

Ще бъдат изготвени **прессъобщения**, които ще бъдат разпространени сред местните/регионалните/националните медии.

Електронните брошури/информационни бюлетини ще бъдат публикувани и разпространени чрез социалните медии и уебсайта на програмата.

Инфографиките ще се използват за визуално представяне на сложна информация по бърз и ясен начин.

Пресконференциите ще бъдат организирани предимно на място.

Снимки от проявите и проектите ще се използват за подготовка на публикации, рекламни материали, видеоматериали и слайдове.

Видеоматериали – ще бъдат създадени кратки прояви за популяризиране на програмата през целия програмен период.

Рекламни материали – рекламни банери/подаръци/справки ще бъдат разпространявани по време на обществени прояви

Прояви и срещи

Взаимодействието между хората е от съществено значение за изграждането на доверие и за създаването на условия за сътрудничество. Като инструмент за достигане до бенефициерите и инфлуенсърите, проявите ще бъдат насочени към участниците, за да предприемат действия.

Специално внимание ще бъде отделено на новите видове бенефициери, като например микро-, малките и средните предприятия (ММСП), по отношение на широки информационни кампании относно предоставените възможности за финансиране и мероприятия за намиране на партньори.

Друг важен елемент е посветен на стратегията за ЦП 5, която е приоритетът с най-голям дял от бюджета. Комуникационните дейности ще започнат по време на разработването на стратегията чрез широкообхватен подход на участие с участието на всички заинтересовани страни. Изготвянето на списъка на операциите ще се извършва по прозрачен начин въз основа на консултации с потенциални организатори на проекти.

Обучения

Предоставят се обучения за бенефициерите по теми, свързани с изпълнението на проектите.

БЮДЖЕТ

Планираният бюджет е равен или по-голям от 0.3% от общия бюджет на програмата.

НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

УО ще информира СКН веднъж годишно за напредъка в изпълнението на действията за комуникация. По искане на ЕК УО ще информира писмено по време на етапа на преглед за напредъка в изпълнението на действията за комуникация и видимост.

Всички дейности ще бъдат редовно оценявани от УО и резултатите ще бъдат представени за одобрение и насоки на СКН. Данните за оценка на комуникационните цели ще идват от проучвания, вътрешна статистика, доклади за проекти и анализи на уебсайтове. Оценката на комуникационната стратегия също ще бъде част от мерките за оценка на цялостната програма.

Вид дейности	Показател за изпълнението	<i>Цел 2027 г.</i>	Показател за резултатите	<i>Цел 2027 г.</i>
Събития	<i>Брой събития за потенциални кандидати/бенефициери/заинтересовани страни/широка общественост</i>	28	<i>Обща полза от проявата за участниците (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT
	<i>Брой участници в събитията</i>	1300		
Публикации	<i>Брой публикации (включително социални медии)</i>	350	<i>Обща полза от публикациите за читателите (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT
Уебсайт на програмата	<i>Брой посещения</i>	70000	<i>Обща полза от сайта/страницата за читателите (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT

Социални медии	Брой последователи/абонати	700	Брой акции, харесвания, мнения, коментари и хаштаг споменавания	1000
-------------------	----------------------------	-----	--	------

6. Посочване на подкрепа за малки проекти, включително малки проекти в рамките на фондове за малки проекти

Програмата дава възможност за реализиране на проекти с ограничен финансов обем в съответствие с чл.24 от Регламента за ЕТС.

Програмата ще осигури пряка подкрепа на регионалните МСП за преодоляване на нови предизвикателства пред конкурентоспособността, произтичащи от новите посоки на развитие на политиката на ЕС (напр. зелен и дигитален преход), перспективата за разширяване на съюза, както и от необходимостта от преодоляване на определени икономически недостатъци (ограничен трансграничен пазар) и събития с неблагоприятно въздействие върху дейността на МСП (напр. Ковид-19). Програмата ще разработи подкрепата за предприятията при пълно спазване на законово определената рамка за подкрепа, която изисква стриктно прилагане на правилата за де минимис (Регламент (ЕС) 1407/2013). Съответните законови разпоредби налагат финансови ограничения (200 000 евро за всяко предприятие за 3-годишен период) за проекти на МСП, които отговарят на условията за финансиране по програмата. Следователно подкрепата за предприятия по Приоритет 1 „Конкурентоспособен граничен регион“ (15% от бюджета на програмата) ще бъде под формата на малки проекти до 200 000 евро на предприятие (което включва бенефициенти и партньори).

Подкрепата за МСП чрез малък фонд (както е определен в член 25 от Регламент (ЕС) 2021/1059 относно ЕТС) се счита за вариант, чиято осъществимост ще бъде преценена и въведена, ако е приложимо.

7. Изпълнителни разпоредби

7.1. Програмни органи

Таблица 9

Програмни органи	Наименование на институцията	Име на лицето за контакт	Електронна поща
Управляващ орган	Министерство на регионалното развитие и благоустройството, дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	Десислава Георгиева, директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	D.G.Georgieva@mrrb.government.bg
Национален орган (за програми с	Министерство на европейската интеграция; отдел за програми за	Михайло Дашич, помощник-министър	office@mei.gov.rs

участващи трети или партньорски държави, ако е приложимо)	трансгранично и транснационално сътрудничество и сътрудничество с местни и регионални институции и организации за по-ефективно използване на средствата		
Одитен орган	Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“, Министерство на финансите	Людмила Рангелова, изпълнителен директор	aeuf@minfin.bg
Група на одиторите	Държавна одитна служба за средствата от ЕС, правителство на Република Сърбия	Любинко Станойевич, ръководител на Държавната одитна служба за средствата от ЕС	ljubinko.stanojevic@aa.gov.rs
Организация, на която ще с преведат средствата от Комисията	Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите	Мануела Милошева, директор на дирекция „Национален фонд“	natfund@minfin.bg

7.2. Процедура за създаване на съвместен секретариат

В съответствие с член 46, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 2021/1059, Управляващият орган (УО) в сътрудничество с Националния орган (НО) следва да създаде Съвместен секретариат (СС) с персонал, като се вземе предвид партньорството по програмата.

Съвместният секретариат ще подпомага УО и Съвместния комитет за наблюдение (СКН) при изпълнение на съответните им функции. СС също така ще предоставя информация на потенциалните бенефициенти относно възможностите за финансиране и ще подпомага бенефициентите и партньорите при изпълнението на операциите. Когато е необходимо, той ще подпомага одитния орган.

Въз основа на положителния опит, натрупан през предходните два програмни периода, програмата ще запази съществуващото местоположение на СС в България, с клон в Сърбия.

Процедурата за подбор на персонал ще се извършва от УО и/или НО в съответствие със съответното национално законодателство. При набирането на персонал трябва да се вземе предвид партньорството по програмата и процедурите за набиране ще следват принципите на прозрачност, недискриминация и равни възможности. Числеността на персонала и длъжностните характеристики на СС ще бъдат предмет на одобрение от СКН.

Разходите на СС ще бъдат финансирани от бюджета на ТП.

Подборът на персонал на СС – клон Ниш ще се извършва от Комисия, съставена от представители на НО, чрез публична и прозрачна конкурсна процедура, осигуряваща равни възможности. Персоналът на СС – клон Ниш трябва да владее английски и

сръбски. Разходите за СС – клон Ниш, включително персонала на СС – клон Ниш, ще бъдат подкрепени от бюджета за ТП на НО, в съответствие с правилата на програмата. Персоналът на СС – клон Ниш се наема от НО чрез „Ugovor o delu”.

7.3 Разпределение на задълженията между участващите държави-членки и, когато е приложимо, трети или партньорски държави и ОСТ, в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията

Съгласно чл. 69, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/1060 – ROP, партньорските държави гарантират законосъобразността и редовността на разходите, включени в отчетите, представени на Комисията, и предприемат всички необходими действия за предотвратяване, откриване и коригиране и докладване за нередности, включително измама. Всяка страна-партньор е отговорна за разследване на нередности, извършени от бенефициентите, намиращи се на нейна територия. Финансовата корекция се състои в спиране на цялата или част от подкрепата от фондовете за операция или програма, при която се установи, че разходите, декларирани пред Комисията, са нередовни. Финансовите корекции се записват в годишните отчети от управляващия орган за счетоводната година, през която е взето решение за спирането.

Управляващият орган гарантира, че всяка сума, платена в резултат на нередност, се възстановява от водещия или единствения партньор. Партньорите изплащат на водещия партньор всички неправомерно изплатени суми. Както в договора, който ще бъде подписан между управляващия орган и водещия партньор, така и в споразумението за партньорство, което ще бъде подписано между бенефициентите, се включват специални разпоредби относно изплащането на суми, предмет на нередност.

Ако водещият партньор не успее да осигури изплащане от други партньори или ако управляващият орган не успее да осигури изплащане от водещия партньор, страната-партньор, на чиято територия се намира съответният бенефициент, възстановява на управляващия орган сумата, неправомерно изплатена на този партньор. Когато страната-партньор не е възстановила на управляващия орган неправомерно изплатени суми, те подлежат на заповед възстановяване, издадено от Комисията, което се изпълнява, когато е възможно, чрез прихващане към съответната държава-партньор.

Управляващият орган е отговорен за възстановяването на съответните суми в общия бюджет на Съюза в съответствие с разпределението на задълженията между участващите страни, както е посочено в тази програма и както е подробно описано в двустранния Меморандум за разбирателство/Меморандум за изпълнение.

В съответствие с член 104 от Регламент (ЕС) 2021/1060 – ROP, Комисията има право да извършва финансови корекции, като намали подкрепата от фондовете към дадена програма и да извърши възстановяване от държавите-партньори, така че да изключи от финансирането на Съюза разходи, които са в нарушение на приложимото

законодателство на Съюза и националното законодателство, включително във връзка с недостатъци в ефективното функциониране на системите за управление и контрол.

В случай на финансови корекции от страна на Комисията, двете страни-партньори се ангажират да възстановят сумата, пропорционално на одобрените проектни бюджети и извършени дейности от съответно български и сръбски бенефициенти, засегнати от финансовата корекция. В случай на финансови корекции от Комисията, дължащи се на случайни или неочаквани нередности, двете държави партньори се ангажират да разследват всеки отделен случай поотделно. Финансовата корекция от Комисията не отменя задължението на страните-партньори да извършват възстановяване съгласно разпоредбите на приложимите европейски регламенти.

Двустранният Меморандум за разбирателство/Меморандум за изпълнение между страните-партньори предвижда подробни разпоредби по отношение на разпределението на задълженията и събирането на вземания.

8. Използване на единични разходи, еднократни суми, единни ставки и финансиране, което не е свързано с разходи

Таблица 10: Използване на единични разходи, еднократни суми или единни ставки и финансиране, което не е свързано с разходи

Планирано използване на чл. 88 и чл. 89	ДА	НЕ
От приемането си програмата ще използва възстановяване на принос от Съюза въз основа на единичните разходи, еднократните суми и единните ставки по приоритети съгласно член 94 от POP (ако отговорът е „да“, попълнете допълнение 1)	☐	☒
От приемането си програмата ще използва възстановяване на принос от Съюза въз основа на финансиране, което не е свързано с разходи, съгласно член 95 от POP (ако отговорът е „да“, попълнете допълнение 2)	☐	☒